

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA MANAGEMENTU

Vzdělávání neslyšících ve finanční gramotnosti a ekonomických pojmech
The Education of Deaf in the Financial Literacy and the Economic Terms

Student:

Kateřina Kovalová

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Lech Nierostek

Ostrava 2020

Zadání bakalářské práce

Student: **Kateřina Kovalová**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **6208R037 Management**
Téma: **Vzdělávání neslyšících ve finanční gramotnosti a ekonomických pojmech**
The Education of Deaf in the Financial Literacy and the Economic Terms
Jazyk vypracování: **čeština**

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Teoretické vymezení problematiky vzdělávání neslyšících
3. Popis firem - organizací pro neslyšící
4. Analýza současné úrovně vzdělávání neslyšících
5. Vypracování vzdělávacího modulu
6. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4824-5.
BRIGHAM, Eugene, F. and Michael C. EHRHARDT. *Financial Management: Theory & Practice*. 15th ed. Boston: Cengage Learning, 2016. ISBN 978-1-305-63229-5.
HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. ISBN 978-80-7290-619-2.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Lech Nierostek**

Datum zadání: 22.11.2019

Datum odevzdání: 07.05.2020



doc. Ing. Petra Horváthová, Ph.D.
vedoucí katedry



doc. Ing. Lenka Kauerová, CSc.
proděkanka pro studium
na základě pověření k jednání č.j.
VSB/19/050319/9900 ze dne 24. 9. 2019

Prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 26.5.2020

Katřina Kovalová
jméno a příjmení studenta

Anotace

Bakalářská práce se zabývá tématem vzdělávání neslyšících ve finanční gramotnosti a ekonomických pojmech. Je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je zaměřena na definici sluchového postižení a poskytuje základní informace o současném vzdělávání neslyšících. Součástí práce je také popis organizací, jejichž cílovou skupinou jsou osoby se sluchovým postižením. Následně jsou zmíněny komunikační systémy neslyšících a současný stav vnímání finanční a ekonomické oblasti neslyšícími. Praktická část obsahuje vypracovaný vzdělávací modul, jehož cílem je rozvinutí finanční gramotnosti neslyšících a jejich seznámení s různými ekonomickými pojmy a celkově zlepšení jejich orientace v ekonomické oblasti. Součástí práce je také hodnocení modulu recenzenty.

Abstract

The bachelor thesis deals with the topic of education of the Deaf in financial literacy and economic concepts. It is divided into theoretical and practical part. The theoretical part focuses on the definition of the hearing impairment and provides basic information about the current education of the Deaf. The thesis also includes a description of organizations whose target group are people with hearing impairment. Subsequently, the communication systems of the Deaf and the current state of perception of the financial and economic area by the Deaf are mentioned. The practical part contains an elaborated educational module. The aim of that module is to develop the financial literacy of the deaf and their acquaintance with various economic concepts and to improve their overall orientation in the economic field. The evaluation of the module by experts is part of the work.

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své bakalářské práce PhDr. Lechu Nierostkovi za odborné vedení, rady a trpělivost. Rovněž děkuji všem odborníkům, s nimiž jsem při vytváření práce spolupracovala, za jejich ochotu, čas a poradenství. Poděkování patří též všem účastníkům přednášky konané v rámci práce.

Obsah

1	Úvod.....	4
2	Teoretické vymezení problematiky vzdělávání neslyšících	6
2.1	Definice pojmu neslyšící.....	6
2.2	Diagnostika sluchového postižení.....	8
2.3	Klasifikace sluchových vad.....	9
2.4	Vzdělávání neslyšících.....	11
3	Popis firem – organizací pro neslyšící.....	16
3.1	Česká unie neslyšících (ČUN)	16
3.2	Centrum služeb pro neslyšící a nedoslýchavé (CSNN)	16
3.3	Tichý svět.....	17
3.4	Centrum pro dětský sluch Tamtam (CDS Tamtam)	18
4	Analýza současné úrovně vzdělávání neslyšících	22
4.1	Komunikace s neslyšícími.....	22
4.1.1	Desatero komunikace s neslyšícími.....	22
4.1.2	Odezírání.....	25
4.1.3	Český znakový jazyk	26
4.1.4	Znakovaná čeština.....	27
4.1.5	Prstová abeceda.....	28
4.1.6	Čtenářská a písemná gramotnost	29
4.2	Současný stav vnímání finanční a ekonomické oblasti neslyšícími.....	30
5	Vypracování vzdělávacího modulu	33
5.1	Přednášky	34
5.2	Vzdělávací modul.....	35
5.3	Odborná recenze modulu	42
6	Závěr	49
	Seznam použité literatury	50
	Seznam zkratk	54

1 Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou vzdělávání jedinců se sluchovým postižením v ekonomické oblasti, konkrétně finanční gramotností. Finanční gramotnost je velmi obsáhlá a často těžko pochopitelná minimálně pro jistou část slyšící populace natož pro osoby, které používají jiný komunikační prostředek než většinová společnost. Pro tyto osoby jsou veškeré informace v „cizím jazyce“ a nemají-li ve svém okolí někoho, kdo pomůže s překladem a pochopením, tyto znalosti se mohou stát těžce dostupnými. Práce si klade za cíl vypracovat vzdělávací modul nazvaný Ekonomické pojmy – finanční gramotnost neslyšících. Tento modul bude poté zhodnocen recenzenty, kteří mají znalosti o problematice vzdělávání osob se sluchovým postižením.

V teoretické části, která je rozdělena do několika kapitol, se budeme nejprve zabírat vzděláváním neslyšících obecně. Z důvodu zjednodušení bude v rámci této práce pojem „neslyšící“ užíván jako zastřešovací pro všechny skupiny sluchového postižení. Zde je také vysvětleno, kdo je neslyšící, jaké existují druhy sluchového postižení a jak toto postižení diagnostikujeme. Následně je uvedeno, jak probíhá vzdělávání neslyšících, a to od mateřské školy až po celoživotní vzdělávání.

Ve druhé kapitole představíme organizace, které pracují s jedinci se sluchovým postižením. Budou zde představeny čtyři organizace, přičemž všechny působí v rámci Moravskoslezského kraje a mají pobočku v Ostravě. Náplní práce těchto organizací je nejen pomoc neslyšícím osobám, ale také jejich sdružování a osvěta společnosti v oblasti sluchového postižení.

Následující kapitola se zaměří na analýzu současné úrovně vzdělávání neslyšících. Abychom se tomuto tématu mohli věnovat, budou vysvětlena pravidla komunikace a celkově možnosti komunikace s osobami se sluchovým postižením. Důležité je také upozornění na jejich písemnou a čtenářskou gramotnost. Teprve po probrání těchto podkapitol se práce zaměří na současný stav neslyšících ve finanční a ekonomické oblasti. V současné době zatím neexistuje žádná organizace, která by se primárně zabývala právě vzděláváním neslyšících ve finanční a celkově ekonomické oblasti.

Po teoretické části bakalářská práce pokračuje praktickou částí. Ta se zabývá vypracováním vzdělávacího modulu, posléze zhodnoceného třemi odborníky. Cílem tedy

je vypracování vzdělávacího modulu na základě jedné přednášky a následné diskuse s účastníky.

2 Teoretické vymezení problematiky vzdělávání neslyšících

„Již řadu let se odborníci zabývají hledáním nejvhodnějšího přístupu k výchově a vzdělávání dětí a žáků se sluchovým postižením, přičemž hlavními faktory, které determinují vývoj moderních přístupů, jsou možnosti včasného odhalení sluchové vady u dítěte, volba správného komunikačního systému a zajištění vhodné kompenzační pomůcky (sluchadlo, kochleární implantát). V souvislosti s trendy prosazování inkluzivního přístupu ke vzdělávání jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami se oblast zájmu přesouvá na skupinu předškolních dětí s cílem připravit je na vstup do běžné základní školy, a to za využití moderních kompenzačních pomůcek, které se s vývojem techniky neustále zdokonalují. Přesto není možné i s velkou podporou zařadit do běžného vzdělávacího proudu všechny děti se sluchovým postižením. Významnou roli zde sehrávají školská zařízení speciálního typu určená pro děti zejména s těžkým sluchovým postižením.“ (Bartoňová, Bytešníková, Vítková et al., 2012, str. 135).

2.1 Definice pojmu neslyšící

Sluchové postižení je jedním z nejrozšířenějších somato-funkčních postižení v populaci. V mnoha odborných publikacích lze nalézt, u kolika osob je sluchové postižení diagnostikováno. Autoři uvádějí počet dospělých, počet dětí či jejich součet. Čísla se mohou lišit také v závislosti na tom, zda je brán v potaz pouze určitý region, oblast anebo celý svět. I přes tyto předpoklady není přesný počet dodnes zcela potvrzen a v různých literaturách se tak údaje liší. V české odborné literatuře se pohybuje v rozmezí od 70 000 do 500 000 osob, přičemž většinu tvoří převážně starší osoby, které ztratily sluch v důsledku stárí, tedy osoby s presbyakuzií, stařeckou nedoslýchavostí (Hádková, 2016). Na základě výzkumu Hrubého (1998) se již dlouhodobě uvádí, že v České republice žije přibližně 0,5 miliónu osob se sluchovým postižením.

Skupina osob se sluchovým postižením je velmi heterogenní, nejčastěji dělená dle typu a stupně sluchového postižení. Základní kategorie rozlišují jednotliví autoři s drobnými odchylkami. Obecně lze však říci, že primární kategorie tvoří neslyšící, nedoslýchaví a ohluchlí (Horáková, 2012). Dle Langer (2014) lze člověka označit jako **ohluchlého** tehdy, pokud sluchové postižení vzniklo až po ukončení základního vývoje jazyka a řeči. Označení **nedoslýchavý** používáme pro ty osoby, které sice mají určitý stupeň sluchové ztráty, avšak ne nejzávažnější. Jako **neslyšící** (tzn. **prelingválně**

neslyšící) označujeme právě ty osoby, které mají těžký stupeň sluchového postižení a nejsou tedy schopny vnímat mluvenou řeč sluchem, přičemž ke vzniku této vady došlo do 6 let věku osoby. Pro zjednodušení bude pojem neslyšící v rámci této práce zastřešovat všechny zmíněné skupiny.

Odlišné podskupiny vytváří Hrubý (1999), který hovoří o osobách nedoslýchavých, jedincích ohluchlých, osobách s prelingvální úplnou hluchotou, neslyšících a Neslyšících, osobách s kombinovanou vadou zraku a sluchu, jedincích s tinnitem (ušním šelestem) a rovněž zde řadí rodiče dětí se sluchovým postižením.

Hádková (2016) uvádí, že sluchové postižení v širším pojetí slouží jako zastřešující termín, který zahrnuje nejen nedokonalé vnímání řeči a zvuků, ale také sociální důsledky. Je potřeba více upřesnit rozdíl mezi pojmem *vada* a *porucha* sluchu. Zatímco porucha je stav, kdy onemocnění sluchového orgánu je pouze přechodné či opravitelné a je provázeno příznakem nedoslýchavosti, sluchová vada je trvalá a nelze ji zlepšit či vyléčit, naopak může dojít k jejímu zhoršování.

Vady sluchu můžeme podle doby vzniku dělit na *vrozené* či *získané*. Vrozenou vadou rozumíme vadu, se kterou se člověk již narodí, mohou být tedy geneticky podmíněné či získané časně po narození. Získané vady jsou způsobeny například záněty, úrazy, nádory či degenerativním onemocněním. Na základě fixace řeči dále sluchové vady dělíme na prelingvální a postlingvální. Tato dvě označení poukazují na skutečnost, že skupina jedinců se sluchovým postižením zahrnuje nejen osoby, které se se sluchovou vadou již narodily nebo se u nich projevila do šesti let věku (*osoby s prelingválním sluchovým postižením*), ale také osoby, které ztratily sluch až v průběhu života, a to v důsledku onemocnění, úrazu či stárnutí sluchových buněk (*osoby s postlingválním sluchovým postižením*) (Lejska, 2003; Langer, 2014).

Osoby s postlingválním sluchovým postižením taktéž tvoří rozmanitou skupinu, a proto je nutné si uvědomit význam péče o tyto jedince a snažit se zajistit podmínky, aby byl jejich život co nejvíc plnohodnotný a aby byli opět rovnocennými členy společnosti, v níž žijí, a to v co nejširším slova smyslu. Ztráta sluchu, ať už v produktivním či postproduktivním věku, vždy představuje novou životní situaci a ovlivní další osobní a profesní život (Procházková, Sayoud Solárová et al., 2014).

Část osob, především s prelingválním těžkým sluchovým postižením, se označuje jako Neslyšící s velkým „N“. Toto označení vyplývá ze sociokulturního pohledu

na problematiku sluchového postižení. Zatímco medicínský pohled zdůrazňuje nefunkčnost sluchového orgánu a poukazuje na velikost sluchové ztráty, sociokulturní pohled více vnímá odlišnosti v rámci chování a kultury jako takové. Neslyšící s velkým „N“ se cítí být příslušníky jiné, vlastní jazykové a kulturní menšiny. Nevnímají se jako postižení, necítí se být o něco ochuzeni, nemají pocit, že by byli jiní než „zdraví lidé“. Rozdíl tkví v kultuře, vlastním jazyku (v našem prostředí se jedná o český znakový jazyk), historii, v trávení volného času a podobně (Kosinová, 2008; Doležalová, 2012; Horáková, 2012).

Ve slyšící společnosti se ve spojitosti se sluchovým postižením často objevuje pojem „hluchoněmý“. Strnadová (2001) uvádí, že název „hluchoněmý“ je matoucí a nepřesný. Navozuje totiž mylnou domněnku, že neslyšící musejí být rovněž němí. V případě neslyšících se nejedná o němotu v pravém slova smyslu, jelikož mají v pořádku hlasové orgány, ale nemohou slyšet mluvený vzor ani sami sebe. Výraz „hluchoněmý“ se používá od dob, kdy nebyla neslyšícím věnována speciální péče. V případě, že se narodilo neslyšící dítě, nechodilo do školy a bylo izolováno od ostatních neslyšících, nemohlo se naučit mluvený a ani znakový jazyk a tedy působilo jako „hluchoněmý“.

Dodnes se můžeme s tímto výrazem setkat, a to nejen v případě veřejnosti, avšak tento pojem nesprávně využívají také odborníci (např. lékaři, pedagogové, sociální pracovníci). V současné době vlivem osvěty a usilovnou prací odborníků z oblasti sluchového postižení dochází k postupnému terminologickému upřesňování.

2.2 Diagnostika sluchového postižení

Z hlediska dopadu sluchové vady na komunikační schopnost, na psychický rozvoj jedince, na navazování sociálních vztahů a další má velký význam včasnost odhalení sluchového postižení. Diagnostikou sluchového postižení se zabývá medicínský obor zvaný audiologie.

Díky moderním vyšetřovacím metodám je možné odhalit či stanovit podezření na poškození sluchu již v prvních dnech života novorozence. Existuje řada vyšetřovacích metod, které mohou odhalit případnou sluchovou vadu. Užívané audiologické metody lze rozdělit na základě několika kritérií. Často jsou děleny podle principu měření na objektivní a subjektivní. **Objektivní metody** měření nevyžadují spolupráci vyšetřovaného jedince a umožňují tak zjistit stav sluchu i u velmi malých dětí, osob s kombinovaným postižením, sníženým intelektem apod. Patří zde tympanometrické

vyšetření, vyšetření otoakustických emisí (OAE) či vyšetření pomocí evokovaných potenciálů (SSEP, BERA, CERA). Při vyšetření *subjektivními metodami* je naopak spolupráce pacienta potřebná, proto je nelze využít u všech bez ohledu na věk a případná další postižení. Patří zde na příklad prahová tónová audiometrie, slovní audiometrie, klasická sluchová zkouška či dnes již příliš nevyužívané vyšetření sluchu pomocí ladiček (Lejska, 2003; Hádková, 2016; Hložek, 2012).

2.3 Klasifikace sluchových vad

Jak již bylo uvedeno, sluchové vady lze klasifikovat dle několika kritérií. Z medicínského hlediska hraje velkou roli sluchová ztráta jako taková. Klasifikaci sluchového postižení na základě audiometrického vyšetření uvádí například Lejska. Využívat lze také mezinárodní škálu sluchového postižení, která je dostupná na webových stránkách Světové zdravotnické organizace.

Tab. 2.1 Klasifikace vad sluch podle Lejsky

Normální stav sluchu	0 dB – 20 dB
Lehká vada, porucha sluchu	20 dB – 40 dB
Středně těžká vada, porucha sluchu	40 dB – 60 dB
Těžká vada, porucha sluchu	60 dB – 80 dB
Velmi těžká vada, porucha sluchu	80 dB – 90 dB
Hluchota komunikační (praktická)	90 dB a více
Hluchota úplná (totální)	bez audiometrické odpovědi

Zdroj: Lejska, 2003, str. 36

Tab. 2.2 Klasifikace sluchových vad podle Světové zdravotnické organizace

Normální sluch	0 dB – 25 dB
Lehké poškození sluchu	26 dB – 40 dB
Střední poškození sluchu	41 dB – 60 dB
Těžké poškození sluchu	61 dB – 80 dB
Velmi těžké poškození sluchu až hluchota	81 dB a více

Zdroj: World Health Organization, c2019

Novák (1994) ve své publikaci uvádí, co znamenají jednotlivé stupně sluchové vady prakticky a jak se projevují při komunikaci.

Tab. 2.3 Hodnocení tíže sluchové vady (dle Sedláčka)

Stupeň sluchového postižení	Klasifikace při slyšení řeči	Komunikace hlasitou řečí bez odezírání a bez kompenzační pomůcky na vzdálenost
<i>Normální sluch nebo lehká porucha sluchu bez nedoslýchavosti</i>	Nemá žádné	10 m a více
<i>Lehká nedoslýchavost</i>	Při ztížených poslechových podmínkách (hluk, nepříznivá akustika, větší vzdálenost)	4 m a více
<i>Středně těžká nedoslýchavost</i>	V místnosti	Dospělí: 1 – 4 m Děti: 2 – 4 m
<i>Těžká nedoslýchavost</i>	Při konverzaci z blízka	Dospělí: 0,2 – 1 m Děti: 0,5 – 2 m
<i>Praktická hluchota</i>	Není schopen rozumět ani z těsné blízkosti (rozumí jen některým slovům)	Dospělí: těsně u ucha některá slova (do 0,2 m) Děti: těsně u ucha některá slova (do 0,5 m)
<i>Úplná hluchota</i>	Neslyší ani nerozumí	Neslyší a nerozumí nic

Zdroj: Novák, 1994, str. 57

2.4 Vzdělávání neslyšících

Vzdělávání je nedílnou součástí života a přestože si to mnohdy neuvědomujeme, jedná se o proces celoživotní a každodenní. Primárně pojem „vzdělávání“ vyvolá představu institucionální a systematické edukace, avšak každý se zdokonaluje každodenně také mimo tato zařízení. Jak Beneš (2014) uvedl, vzdělání je výsledek tří faktorů - vzdělávání, sebevzdělání a seberozvoje. Vzdělání není přenositelné, je to totiž vnitřní kvalita osobnosti.

V současné době se v rámci vzdělávání nerozlišují žáci s jednotlivými typy postižení či znevýhodnění, avšak je brán zřetel na jejich individuální potřeby. Souhrnně se označují jako žáci (děti, studenti) se speciálními vzdělávacími potřebami. Kdo do této skupiny patří, definuje školský zákon v § 16 odstavci 1: *„Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta.“*

Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo být vzdělávání ve školách hlavního vzdělávacího proudu či v rámci speciálního školství, pod nějž spadají školy, třídy, oddělení nebo studijní skupiny zřízené dle § 16 odstavce 9 školského zákona. Tamtéž jsou uvedeny podmínky pro zařazení dítěte do speciálního školství a zákonné možnosti podpory v rámci vzdělávání obecně. Dítě může do tohoto typu škol nastoupit pouze na základě písemné žádosti zletilého žáka nebo jeho zákonného zástupce, doporučení školského poradenského zařízení a samozřejmostí je soulad tohoto postupu se zájmem dítěte.

Vyučovací hodiny ve školách zřízených dle § 16 odstavce 9 školského zákona trvají stejně jako ve školách běžného vzdělávacího proudu 45 minut (případně 90 minut), přičemž učitelům, kteří edukují děti, žáky a studenty se sluchovým postižením, se obecně doporučuje střídat aktivity více a méně náročné na pozornost. Důvodem je, že žáci se sluchovým postižením během výkladu a diskusí musí odezírat učitele a své spolužáky. Hrubý (1999) upozorňuje, že dlouhodobé odezíráni je velmi náročná činnost také pro dospělého jedince, natož pro dítě. Výuka je pro děti obecně náročná na pozornost

a požadavky na koncentraci se při odezírání mnohonásobně zvyšují. Dítě ani dospělý není schopen takto dlouho odezírat se stoprocentním porozuměním.

Nejčastěji rodiny zahajují vzdělávání dětí mateřskou školou (dále jen MŠ). Ta je určena pro děti ve věku od 3 do 6, případně 7 let. Jak již bylo řečeno, předškolní vzdělávání dětí se sluchovým postižením může být uskutečňováno v rámci běžných mateřských škol, a to od roku 1989, kdy byla dětem se speciálními vzdělávacími potřebami umožněna individuální integrace do tříd běžného vzdělávacího proudu mezi intaktní děti. Druhou variantou jsou mateřské školy zřízené dle § 16 odstavce 9 školského zákona, v nichž je vzdělávání doplněno o speciálně pedagogickou péči. MŠ pro děti se sluchovým postižením jsou většinou součástí základních škol pro sluchově postižené a jejich součástí je také internát. Zpravidla se dítě seznamuje s novým prostředím postupně, přičemž rodiče mohou využít takzvaného *diagnostického pobytu*, což znamená, že mají možnost být s dítětem ve třídě (Bartoňová, Bytešníková, Vítková et al., 2012).

„Koncepte mateřské školy pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami vychází z koncepte běžných MŠ, má však své specifické odlišnosti, odrážející problematiku postižení i situaci rodin, ve které děti žijí. Předškolní vzdělávání je vázáno k individuálně vzdělávacím potřebám a možnostem jednotlivých dětí.“ (Bartoňová, Bytešníková, Vítková et al., 2012, str. 23). Na rozdíl od vzdělávání slyšících dětí, vyžadují děti se sluchovým postižením naplnění některých dalších nároků. Mezi ně například patří osvojení specifických dovedností na úrovni odpovídající individuálním potřebám a možnostem dítěte, dodržování sluchové hygieny, zajištění a využívání vhodných kompenzačních pomůcek a vzdělávání dítěte ve vhodném komunikačním systému (Bartoňová, Bytešníková, Vítková et al., 2012).

MŠ pro žáky se sluchovým postižením úzce spolupracují se speciálně pedagogickým centrem a rodinou dítěte, aby mohla plnit *diagnostické úkoly*, díky kterým se upřesňují možnosti dítěte. Tyto školy mimo jiné musí plnit i specifické úkoly, jako jsou tvoření a rozvíjení hlasu, nácvik odezírání, navazování komunikace, rozvíjení hrubé a jemné motoriky, rozvíjení řeči již od nejranějšího věku a snaha vytvořit kladný vztah dítěte k mluvení, osvojování si českého znakového jazyka (dle typu školy a individuálních potřeb dítěte) a další. Vždy je potřeba brát ohled na konkrétní komunikační systém, který dítě využívá a vzhledem k jeho sluchovému postižení nelze

srovnávat výkon v oblasti nonverbální a verbální (Sobotková, 2003 In Bartoňová, Bytešnicková, Vítková et al., 2012).

Stejně jako MŠ hlavního vzdělávacího proudu, také tyto typy škol připravují dítě na přechod a následující docházku do základní školy, to znamená spolupodílí se na dosahování školní zralosti dítěte. U dětí se sluchovým postižením je často využívána možnost odkladu povinné školní docházky o jeden rok z různých důvodů. Dítě lze zařadit také do přípravného ročníku základní školy pro žáky se sluchovým postižením. Rodiče mnohdy volí tuto variantu. K jejich rozhodnutí přispívá také názor odborníků, kteří upřednostňují přípravný ročník před odkladem.

S nástupem dítěte do povinné školní docházky nastává velká změna v jeho životě. Vzniká nová sociální situace, která dítěti na jedné straně umožňuje mnoho zážitků, zkušeností, dovedností, ale na druhou stranu se poprvé setkává s povinnostmi, konkurencí, úspěchem a neúspěchem, pochvalou a pokáráním (Bartoňová, Bytešnicková, Vítková, et al., 2012).

V České republice se mohou rodiče rozhodnout, který typ školy bude jejich neslyšící dítě navštěvovat. Varianty jsou stejné jako v případě předškolního vzdělávání. Neslyšící dítě či žák může absolvovat školní docházku formou inkluzivního vzdělávání anebo v základní škole zřízené dle § 16 odstavce 9 školského zákona.

Žák se speciálními vzdělávacími potřebami (také tedy žák se sluchovým postižením) má nárok na jisté úpravy vzdělávání, které zohledňují jeho individuální potřeby. Například se jedná o úpravu prostředí třídy, snížení počtu žáků, přítomnost asistenta pedagoga, změna způsobu výuky nebo výstupu z jednotlivých předmětů.

Rovněž některé střední školy jsou primárně zaměřeny na vzdělávání žáků se sluchovým postižením. Přestože školy nemohou pokrýt veškeré existující obory, uplatnění jejich žáků je rozsáhlé, případně lze využít možnosti inkluze. Školy mají v nabídce obory ukončené závěrečnou zkouškou formou maturity či výučním listem. Nejčastějšími učitelskými obory jsou kuchař, cukrář, elektrikář, truhlář, strojní mechanik, čalouník, šička a dámská krejčovská. Z oborů ukončených maturitní zkouškou si mohou žáci vybrat například podnikání, gastronomii, hotelnictví, předškolní a mimoškolní pedagogiku, reprodukční grafiku pro média, nábytkářskou a dřevařskou výrobu, informační technologie a služby, některý z IT oborů nebo asistenta zubního technika.

Stejně jako jsou mateřské školy zřizovány při základních školách, rovněž střední školy mohou být součástí tohoto komplexu. Tyto školy jsou napříč celou Českou republikou. V Praze, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Olomouci, Valašském Meziříčí a Brně se nacházejí mateřské, základní a střední školy pro žáky s vadou sluchu. Základní a mateřskou školu pro tyto žáky lze najít v Plzni, Kyjově, Liberci a v Ostravě-Porubě či v Ivančicích, kde je součástí školského komplexu rovněž dětský domov.

Ve školských zařízeních určených pro žáky se sluchovým postižením mohou ředitelé vybrat ze tří možných komunikačních přístupů – ***monolingválního, bilingválního nebo systému totální komunikace***. Žákům je tak umožněno vzdělávat se pomocí systému, kterému dotyčný dává přednost. Ti žáci a studenti, kteří při svém vzdělávání využívají český znakový jazyk, jsou souběžně edukováni také v psaném českém jazyce. Metody výuky pak odpovídají výuce cizího jazyka s ohledem na to, že pro tyto žáky je český jazyk jazykem cizím (příp. druhým). Při edukaci může být přítomen také tlumočník českého znakového jazyka. V takovém případě zákon udává nutnost ujistit se, že dotyčný tlumočník má vzdělání, případně praxi a vzdělání, během kterého získal znalost českého znakového jazyka na úrovni rodilého mluvčího. Současně jeho tlumočnické dovednosti musejí umožnit plnohodnotné vzdělávání žáků (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších předpisů, §16 odst. 7).

V případě terciárního vzdělávání v České republice existují pouze dva studijní obory, které jsou primárně určeny pro studenty se sluchovým postižením. Tyto obory nabízejí bakalářské studium s možností navazujícího magisterského studia. Forma je jak prezenční, tak kombinovaná.

První obor je vyučován na Univerzitě Karlově s názvem Jazyky a komunikace neslyšících. Potenciální uchazeč musí absolvovat, stejně jako na jiných vysokých školách, přijímací zkoušku. Uchazeči se speciálními vzdělávacími potřebami mohou požádat o tzv. modifikaci přijímacího řízení. Uchazeč se sluchovým postižením má možnost dvojí modifikace, a to na základě jeho primárního komunikačního prostředku (znakový jazyk, český jazyk). Absolventi získají dobrou znalost kultury, historie a celkově komunity a specifik českých neslyšících. Součástí výuky je samozřejmě též nauka komunikačních prostředků neslyšících a jejich jazyků (především český znakový jazyk a český jazyk). V případě magisterského studia jsou tyto znalosti ještě více

prohlubovány. Absolventi tohoto studijního oboru mají uplatnění v oblasti lingvistiky, tlumočení, vzdělávání a jiné (Filozofická fakulta Univerzita Karlova, c2020).

Další obor zaměřený primárně na neslyšící studenty se vyučuje na Janáčkově akademii múzických umění v Brně. Jedná se o Výchovnou dramaturgii Neslyšících. Obor je zaměřen na pohybové výchovné disciplíny. Předměty rozvíjejí a rozšiřují pohybové schopnosti studentů. Součástí studia je ale také prohloubení znalostí českého znakového jazyka, cizích jazyků či práce s médii. Studenti si během studia rozšíří znalosti též z teoretických oblastí týkajících se dějin kultury, dějin pohybového divadla, historie péče o Neslyšící, zdravotní pedagogiku, surdopedii, pedagogickou a výchovnou psychologii a základy školní hygieny. Všechny předměty jsou přednášeny orálně a doprovázeny simultánním překladem do českého znakového jazyka. Velkou výhodou pro studenty této univerzity je tlumočník, který je přítomen na všech akcích pořádaných univerzitou. Absolventi tohoto oboru se mohou ucházet o zaměstnání také v institucích, s nimiž Ateliér výchovné dramaturgie Neslyšících spolupracuje. Především se jedná o školy pro děti a žáky se sluchovým postižením či divadla (JAMU Divadelní fakulta, c2020).

Osoby se sluchovým postižením mají samozřejmě také možnost studovat na vysokých školách, ve kterých nejsou obory přímo zaměřeny na neslyšící studenty. Stejně jako na ostatních vzdělávacích stupních, mají tito studenti nárok na speciální služby, které pomáhají při překonávání komunikačních a sociálních bariér. Tyto služby jsou studentům poskytovány zdarma. Konkrétně na Ekonomické fakultě Vysoké školy báňské je určeno pro pomoc studentům se specifickými nároky centrum Slunečnice. Jako další příklad lze uvést Teiresiás (Masarykova univerzita), Elsa (České vysoké učení technické v Praze), Augustin (Univerzita Hradec Králové) (ELSA: Středisko pro podporu studentů se specifickými potřebami ČVÚT, c2013; Teiresiás: Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky, c2000-2018; Univerzita Hradec Králové, c2020; Slunečnice Centrum pro studenty se specifickými nároky, c2011-2020).

3 Popis firem – organizací pro neslyšící

V současné době existuje několik organizací, které pomáhají neslyšícím a jejich rodinám. Cílová skupina jednotlivých organizací je odlišná, ale ve výsledku pokrývají celé spektrum – od raného věku až po stáří. Většina organizací se zaměřením na neslyšící je neziskového typu, tudíž jejich jedinou možností jsou sponzoři, dotace a projekty financované za pomoci státu nebo kraje.

3.1 Česká unie neslyšících (ČUN)

ČUN vznikla v roce 1990 v Praze za účelem sdružování pouze těch neslyšících osob, které komunikují za pomoci znakového jazyka. ČUN má několik poboček po celé České republice, například v Praze, Brně či Ostravě a dalších městech (Česká unie neslyšících, z.ú., 2020).

Instituce nabízí tlumočení do znakového jazyka, přepis mluvené řeči do psané formy v reálném čase (tzv. *simultánní přepis*) a sociálně aktivizační služby. Sociálně aktivizační služby v sobě zahrnují sociálně terapeutické činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a také pomoc při osobních záležitostech, uplatňování práv či oprávněných zájmů (Česká unie neslyšících, z.ú., 2020).

Jako svou další službu nabízí vzdělávací služby, a to nejen pro osoby se sluchovým postižením, ale také pro širokou veřejnost. Tyto aktivity jsou realizovány buď v rámci harmonogramu či na základě individuální domluvy zájemců. ČUN nabízí tři typy kurzů. První variantou jsou osvětové kurzy, které nastiňují problematiku osob se sluchovým postižením. V nabídce jsou také kurzy českého znakového jazyka určené pro širokou veřejnost. Tyto kurzy vyučují pouze jedinci se sluchovým postižením, převážně rodilí mluvčí, tedy neslyšící, jejichž mateřským jazykem je jazyk znakový. Kurzy znakového jazyka ČUN poskytuje také školám, firmám a dalším zájemcům. Současně mohou být kurzy specializovány, zaměřeny na oblast zdravotnictví, školství či jinou a určeny pro personál jednotlivých institucí. V neposlední řadě zprostředkovávají kurzy pro osoby, které pracují v sociálních službách (Česká unie neslyšících, z.ú., 2020).

3.2 Centrum služeb pro neslyšící a nedoslýchavé (CSNN)

CSNN je nezisková organizace, která poskytuje tlumočení, základní poradenství a obecně prospěšné aktivity lidem se sluchovým postižením na profesionální úrovni. Svým klientům rovněž nabízí simultánní přepis. CSNN se snaží rozšířit povědomí

veřejnosti o osobách se sluchovým postižením a překonat komunikační bariéry mezi slyšící veřejností a neslyšící komunitou. Jejich vizí je zejména přispět k plnohodnotnému životu osob se sluchovým postižením. CSNN působí pouze v rámci Moravskoslezského kraje (Centrum služeb pro neslyšící a nedoslýchavé, o.p.s., c2020).

Jako svůj cíl si organizace vytyčila realizovat aktivity jako je zajištění tlumočnických služeb osobám se sluchovým postižením v běžném každodenním životě, poskytnutí základního sociálního poradenství osobám se sluchovým postižením a jejich blízkým pro uplatňování práv. Realizují prospěšné aktivity, především vzdělávací, kulturní a sportovní akce a samozřejmě též realizují osvětovou činnost pro veřejnost o možnostech komunikace s osobou se sluchovým postižením. Důležitým cílem je zajištění spolupráce s institucemi k zajištění efektivní podpory osob se sluchovým postižením (Centrum služeb pro neslyšící a nedoslýchavé, o.p.s., c2020).

Každou středu mají klienti možnost zúčastnit se tlumočení výstav v různých galeriích nebo navštívit přednášky na různá témata (např. z oblasti ekologie, lékařství a další) a tím rozšířit své povědomí v těchto oblastech. Přednášky jsou vedeny v českém a současně v českém znakovém jazyce, tlumočení obvykle probíhá simultánně. To znamená, že v případě, že přednášející neznakuje, je na přednášce přítomen tlumočník, který přednášku tlumočí do českého znakového jazyka (Centrum služeb pro neslyšící a nedoslýchavé, o.p.s., c2020).

3.3 Tichý svět

Svět slyšících a osob se sluchovým postižením spojuje již od roku 2006 organizace Tichý svět. Nyní působí již v deseti krajích České republiky. Jejím posláním je poskytovat všestrannou podporu neslyšícím v podobě služeb tak, aby neslyšícím ulehčili začlenění do společnosti. Stejně jako organizace CSNN poskytují tlumočnické služby, dále také sociální rehabilitaci a odborné sociální poradenství (Tichý svět, 2020).

Sociální rehabilitace znamená, že pracovník společně s klientem se sluchovým nebo kombinovaným postižením podporuje zvýšení sociálních návyků a dovedností. Tato aktivita vede k samostatnosti, předchází závislosti na sociální službě, jelikož podporuje vlastní aktivitu a úsilí klienta a usnadňuje začlenění do slyšící společnosti. Služba se také zabývá rozvojem znalostí a dovedností, které mohou pomoci neslyšícímu v běžném životě. Snaží se o vytvoření takového sociálního prostředí, ve kterém budou minimalizována či ideálně zcela odstraněna omezení spojená se ztrátou sluchu. Jako

příklad sociální rehabilitace si můžeme uvést třeba podporu komunikace s jinými osobami (vrstevníky, cizími lidmi), pomoc při různých činnostech (práce s mobilním telefonem, vyhledání vhodné dopravy). Dalšími a velmi důležitými body jsou seznámení se zásadami, jak postupovat při jednání s úřady a možnosti tlumočnických služeb či podpora v pracovní oblasti, což může zahrnovat přípravu na pracovní pohovor, samotné sestavení životopisu nebo motivačního dopisu a další (Tichý svět, 2020).

Tichý svět také nabízí tzv. Tranzitní program, což je pomoc neslyšícím absolventům středních a vysokých škol. Tento program zahrnuje poradenství při výběru, získání a zajištění vhodné praxe. Snaží se o usnadnění přestupu ze školy do zaměstnání. Součástí programu jsou rovněž workshopy pro školy (Tichý svět, 2020).

3.4 Centrum pro dětský sluch Tamtam (CDS Tamtam)

Centrum pro dětský sluch Tamtam je nezisková organizace poskytující služby rodinám s dětmi, přičemž obecně lze cílovou skupinu vymezit jako rodiny s dětmi, ve kterých má rodič nebo dítě sluchové postižení. Do této skupiny spadá samozřejmě také kombinované postižení, které zahrnuje též vadu sluchu. V rámci jednotlivých služeb jsou cílové skupiny mírně odlišné.

Posláním organizace je podpořit rodinu a její členy ve zvládání těžkých životních situací, pomoci jim s komunikací s dítětem se sluchovým postižením a celkově pomoci dosáhnout běžného způsobu života.

CDS Tamtam zahrnuje čtyři základní služby: ranou péči, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, odborné sociální poradenství a informační a vzdělávací služby. Organizace má několik poboček, konkrétně v Ostravě, Praze, Olomouci a Pardubicích. V Praze a Olomouci jsou situovány základny rané péče. V Ostravě, Pardubicích a Praze nalezneme sociálně aktivizační služby. V Praze sídlí rovněž odborné sociální poradenství a úzce propojené informační a vzdělávací služby. Je potřeba nezapomenout také na mateřskou školu Pipan, která se zabývá předškolním vzděláváním dětí se sluchovým postižením a slyšících dětí neslyšících rodičů (Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s., c2020).

Raná péče je poskytována rodinám s dětmi se sluchovým a kombinovaným postižením ve věku od 0 do 7 let. Základem této služby je podpora rodiny, dále je zaměřena na snížení negativního vlivu sluchového postižení na vývoj dítěte a celou jeho rodinu. Raná péče se orientuje na situace spojené s péčí o neslyšící či nedoslýchavé dítě

a jeho výchovou, na komunikaci mezi rodičem a dítětem a také na podporu celkového vývoje dítěte vzhledem k jeho individuálním potřebám a možnostem. Raná péče je prováděna formou terénních konzultací v rodině, a to buď pravidelně, ambulantně nebo za pomoci komunikačních prostředků (telefonicky, e-mailem). Terénní sociální služba poskytuje poradenství při výběru kompenzačních a rehabilitačních pomůcek, poskytuje doprovod při návštěvě lékaře apod. (Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s., c2020).

Sociálně aktivizační služby pomáhají rodinám vyrovnat se se sluchovým postižením. S rodinami pracují na zlepšování komunikačních a sociálních dovedností, a to prostřednictvím různých vzdělávacích či výchovných činností tak, aby mohla rodina vést běžný způsob života. Hlavním cílem služby je vytvoření podmínek pro přijetí dítěte se sluchovým postižením v rodině a podpora rodiny, která vede k samostatnosti v péči o dítě a při jeho výchově či vzdělávání. Sociálně aktivizační služby jsou prováděny formou programů pro rodiny s dětmi. Programy mohou být společné pro rodiče (či další příbuzné) a děti, anebo oddělené. Rodiče a ostatní příbuzní se tak mohou zúčastnit besed s odborníky nebo dospělými neslyšícími, podpůrných rodičovských skupin apod. Programy pro děti jsou řízené a zaměřují se na rozvoj dítěte, především na rozvoj rozumových, sociálních a komunikačních dovedností, ale též jemné a hrubé motoriky a dalších oblastí. Rodiče navíc mají možnost přihlásit se do kurzů, které mají pomoci při komunikaci s neslyšícím členem rodiny. V rámci osvěty navštěvují pracovníci této služby mateřské, základní, střední, vyšší odborné a vysoké školy, v nichž formou interaktivních besed nebo přednášek přizpůsobených konkrétnímu publiku informují o problematice sluchového postižení případně také napomáhají se začleněním neslyšícího dítěte, žáka nebo studenta do kolektivu třídy (Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s., c2020).

Odborné sociální poradenství je děleno na dva druhy poradenství: sociální a psychologické poradenství. Sociální poradna je zaměřena na odborné sociální poradenství pro osoby se sluchovým postižením a jejich blízké. Využívá se například v případě potřeby pomoci při uplatňování práv osoby se sluchovým postižením či v nepříznivé životní situaci klienta. Jedinečnost této služby spočívá v možnosti komunikovat dle individuálních požadavků klienta, což znamená, že je poradenství vedeno v českém znakovém jazyce, v psané formě, mluvené podobě, formou videokonzultací a podobně. Psychologické poradenství je pak cíleno především

na dospělé jedince s různými typy sluchového postižení a jejich blízké osoby. Toto poradenství je samozřejmě poskytováno také rodičům dětí se sluchovým postižením a rovněž dětem či dospívajícím. Poradenství je poskytováno v různých oblastech, například partnerské či rodinné poradenství, skupinová psychoterapie, metodické činnosti, individuální poradenství a další (Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s., c2020).

Mimo jiné organizace pořádá kulturní a vzdělávací akce tlumočené do českého znakového jazyka nebo zaměřené na problematiku lidí se sluchovým postižením. Nejenže tyto akce zvyšují povědomí slyšící společnosti o neslyšících a boří mýty s touto problematikou spojené, ale také napomáhají k jejich začlenění a umožňují jim zúčastnit se akcí, které by v jiných případech z důvodu komunikační bariéry vynechali (například divadelní představení, koncerty, výstavy v muzeích a galeriích) (Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s., c2020).

Nedílnou součástí je i správa a organizace unikátního informačního portálu, který obsahuje veškeré informace spojené s problematikou sluchových vad. Také vydává svůj vlastní měsíční a čtvrtletní časopis s rozhovory s odborníky, zkušenostmi rodičů a samozřejmě s informacemi o organizaci (Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s., c2020; Idětskýsluch.cz: informační portál, c2015-2020).

CDS Tamtam též pořádá různorodé akce pro své klienty, a to hned z několika důvodů. Smyslem je tedy socializace rodin a dětí, rozvíjení komunikačních schopností dítěte a rodiče (v rámci dorozumívání se s dítětem), podpora členů rodiny a vytvoření možnosti setkat se s jinými rodinami se stejnými potřebami.

V rámci vzdělávání se CDS Tamtam dlouhodobě věnuje vývoji a tvorbě didaktických pomůcek, odborné literatury a aplikací, které mohou primárně využívat rodiče při výchově dítěte, ale taktéž jsou určeny odborníkům, studentům, pedagogům a dalším. Tyto pomůcky jsou volně dostupné a může je tedy využít kdokoli, kdo komunikuje s dětmi skrze znaky, či mohou sloužit jako učební pomůcka při výuce znakového jazyka (Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s., c2020).

Doposud CDS Tamtam vyrobil tři mobilní aplikace elementárně za účelem usnadnění přijetí znakového jazyka dítětem a jeho rodičem, ale také slouží jako hra či podpora při učení se tohoto způsobu komunikace (Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s., c2020).

První aplikace CDS Tamtam je pojata především jako slovník českého znakového jazyka a může ji využívat kdokoli, kdo se chce zábavnou formou naučit základy tohoto vizuálně motorického komunikačního systému. V aplikaci je přes tisíc slovních pojmů a vět rozdělených do oblastí a různých stupňů obtížnosti (Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s., c2020).

Druhá aplikace je určena pro děti, ve které se za pomoci hlavní postavy, o kterou se také starají (krmí ji, ukládají ji ke spánku atd.), naučí znakovat pojmy z domácnosti, dopravy či školy (Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s., c2020).

Třetí aplikace je standardní, dobře známé pexeso. Dítě se učí znaky tak, že hledá dvě stejné kartičky. Při nalezení stejného obrázku se objeví příslušný znak představující pojem na obrázku. Dítě si vybírá ze tří okruhů: zvířata, běžné denní činnosti nebo věci z venkovního prostředí. Pexeso je možná hrát samostatně či ve dvou (Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s., c2020).

4 Analýza současné úrovně vzdělávání neslyšících

4.1 Komunikace s neslyšícími

Nedílnou součástí života každého člověka je komunikace a dorozumívání se. Komunikujeme dnes a denně. Komunikace nám pomáhá vytvářet naši osobnost, získat sociální postavení, vytvořit si přátele, vzdělávat se a mnohé další.

Sluchové postižení má velký dopad na život člověka, především na jeho možnosti komunikace, která je vlivem sluchového postižení ztížená či zcela znemožněna. Právě s ohledem na tyto důsledky je toto postižení řazeno mezi nejtěžší. Vzniká zde takzvaná **komunikační bariéra**, jejíž překonání může být velmi náročné a vyčerpávající, lze ji však překonat různými alternativními způsoby dorozumívání (Jurkovičová a kol., 2010).

Zatímco u většinové společnosti se užívá jako hlavní komunikační prostředek národní mluvený jazyk, pro osoby se sluchovým postižením je tato forma dostupná jen v omezené míře anebo vůbec. Jednotlivé potřeby se liší s ohledem na stupeň sluchové ztráty, dobu vzniku postižení a současně také se zřetelem na kulturu, ze které jedinec pochází.

Možností je několik. Při komunikaci může být využíváno odezírání, psaná podoba, znakovaná čeština či český znakový jazyk a mnohé další. Komunikační systémy neslyšících a hluchoslepých osob jsou definovány v zákoně č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob ve znění pozdějších předpisů. Zde je vyjmenováno deset způsobů, které nahrazují či podporují komunikaci s osobami se sluchovým postižením. Patří zde český znakový jazyk a komunikační systémy vycházející z českého jazyka, konkrétně znakovaná čeština, prstová abeceda, vizualizace mluvené češtiny, písemný záznam mluvené řeči, Lormova abeceda, daktylografika, Braillovo písmo s využitím taktilní formy, taktilní odezírání a vibrační metoda Tadoma (Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob).

4.1.1 Desatero komunikace s neslyšícími

Slyšící společnost má často obavy z komunikace s osobami se sluchovým postižením. Z toho důvodu Strnadová (2007) sestavila jednoduché Desatero komunikace osob se sluchovým postižením, které zahrnuje deset základních pravidel pro usnadnění vzájemného porozumění. Současně se však předpokládá, že Desatero samo o sobě není

dostačující. Vždy je potřeba citlivě **reagovat na individuální potřeby** každého jednotlivce a pokusit se přizpůsobit jeho dorozumívacím možnostem.

Na prvním místě Strnadová (2007) uvádí **nutnost zrakového kontaktu**. Před zahájením rozhovoru je potřeba na sebe nejprve upozornit na příklad lehkým dotykem na rameno, paži nebo předloktí. Udržování zrakového kontaktu je nezbytnou podmínkou pro vedení rozhovoru, a proto je potřeba jej po celou dobu udržovat.

Ne každá osoba se sluchovým postižením využívá stejný komunikační systém a nelze říci, že všichni lidé se sluchovým postižením umí znakový jazyk či odezírat. Proto se doporučuje ujistit se, kterou **formu komunikace náš komunikační partner upřednostňuje** – mluvení, odezírání, psaní či znakování. Je nezbytné si uvědomit, že **odezírání bez sluchové opory není spolehlivá metoda vnímání mluveného jazyka** a často při něm dochází k mnoha omylům. Pravidlům a doporučení k usnadnění odezírání se bude věnovat jiná podkapitola.

Častým omylem je také domněnka, že při komunikaci pomůže vyšší hlasitost a křik. Tato myšlenka je nesprávná a má opačný výsledek. Při křiku (stejně jako při šepotu) dochází ke zkreslení mluvních pohybů a odezírání je náročnější. Větší pomocí je **zajištění vhodných poslechových podmínek a omezení okolního hluku**.

Osobě se sluchovým postižením je vždy potřeba **vysvětlit**, jakou spolupráci od něj budeme potřebovat. **Důležité dotazy a informace je vhodné opakovat či napsat**. V případě neslyšících, kteří komunikují pomocí znakového jazyka je žádoucí vyčkat na tlumočníka, na kterého mají zákonné právo a mohou se svobodně rozhodnout, zda jeho služby chtějí či nechtějí využít. Pokud jedince se sluchovým postižením doprovází tlumočník (či jiná osoba), neznamená to, že se stává hlavním komunikačním partnerem. **Jednání je vedeno přímo s osobou se sluchovým postižením**, proto by neměl být oslovován její doprovod. Ten může být chápán spíš jako „komunikační most“.

V dalším bodě svého Desatera Strnadová hovoří o možnosti **požádat** komunikačního partnera se sluchovým postižením o **zopakování informace**, kterou dotyčný rozuměl. Není doporučováno pouze se zeptat, zda rozuměl.

Přes veškeré dodržování pravidel, vstřícnost, ochotu a snahu všech zúčastněných může dojít k situaci, kdy komunikace bude probíhat neúspěšně. V takovýchto případech je potřeba nezapomenout, že se jedná o **důsledek sluchového postižení**, nikoli o záměrnou sabotáž. Strnadová doporučuje ve snaze vytrvat a dál trpělivě a s respektem k druhému hledat možnosti, jak komunikaci a vzájemné porozumění umožnit.

Nejen při komunikaci, ale obecně s využitím sluchového potenciálu, mohou osobám se sluchovou vadou pomoci různé korekční a kompenzační pomůcky. Jedná se o rozsáhlý soubor speciálních zesilovacích elektroakustických přístrojů, které umožňují překonat následky sluchového postižení (Bytešníková, Horáková, Klenková, 2007). V případě, že je člověk se sluchovým postižením uživatelem kochleárního implantátu, sluchadla či kmenového implantátu, případně používá-li další kompenzační pomůcky, sluchová ztráta je do jisté míry vyrovnána, avšak neznámá to, že kvalita slyšení je shodná jako u slyšících osob. Přestože se technologie vyvíjejí neustále dopředu a kompenzační a korekční pomůcky se rovněž zlepšují, stále se jedná jen o technickou náhradu, která nemůže zcela a stoprocentně nahradit zdravý sluch. Stále je to jen technická pomůcka – jakkoli „dokonalá“. I přes užívání těchto pomůcek, komunikace vyžaduje určité přizpůsobení a její součástí je rovněž odezírání, znakový jazyk či jiný systém nebo jeho prvky. Z tohoto důvodu je doporučeno vždy dodržovat pravidla komunikace s neslyšící osobu.

Obr. 4.1 Sluchadla



Zdroj: Universal Learning Design Inovace interpretačních a komunikačních služeb, c2010

Obr. 4.2 Kochleární implantát



Zdroj: Tiché zprávy, c2012-2020

4.1.2 Odezírání

Odezírání vychází ze znalosti českého jazyka a řadí se tedy do skupiny komunikačních systémů vycházejících z češtiny. Jurkovičová (2010) a Hrubý (1999) uvádějí, že odezíráním neboli vizuálním vnímáním mluvené řeči rozumíme vnímání informací zrakem a chápání jejich obsahu na základě pohybů mluvidel, mimiky, gestikulace, kontextu obsahu mluveného, situačních faktorů a celkového postoje mluvčího. Mezi takzvané *podpůrné složky* řadíme mimiku, mimoslovní komunikaci a gestikulaci, tyto složky usnadňují odezírání. I přes tuto podporu však není možné odezřít vše. Je to dáno především tím, že dvojice neznělých a znělých souhlásek se artikuluje stejně. Ve většině literaturách bývá uvedeno, že odezíráním získá člověk maximálně 30–40 % sdělených informací.

Kvalita odezírání je závislá na mnoha faktorech (a současně podmínkách), které lze rozdělit na vnitřní a vnější. Mezi vnější činitele se řadí dokonalý a nepřerušovaný zrakový kontakt, vhodné osvětlení, tempo a rytmus řeči, momentální situace, způsob výslovnosti a vzdálenost mluvčího (nejen horizontální, ale také vertikální). Mluva by tedy měla být pečlivá, mírně zvýrazněná a zpomalená, avšak stále by mělo být mluveno v přirozeném tempu. Nevhodná je přehnaná artikulace nebo křik, jelikož tyto způsoby projevu zkreslují mluvní obrazy a mohou být pro odezírající osobu nečitelné. Do vnějších faktorů lze zařadit rovněž mluvčího a jeho současný psychický, fyzický a zdravotní stav, který ovlivňuje jeho projev. Vnitřní faktory vycházejí přímo od osoby, která odezírá. Do této skupiny patří únava, psychický stav, fyzický stav, akutní a chronická bolest, stav zraku, paměť, vrozené předpoklady pro rozvoj dorozumívání a další. K hodnotnému odezírání nejenže musíme znát jazyk, ve kterém je hovořeno, ale také téma a situační kontext konverzace (Krahulcová, 2014; Strnadová, 2008; Strnadová, 1996, In Horáková, 2012).

Důležité je si uvědomit, že v průběhu komunikace může kvalita odezírání upadat nebo kolísat. To znamená, že může dojít k chybě v porozumění obsahu sdělovaného. Hlavní příčinou úpadku většinou bývá například únava či přílišná délka komunikace bez užití podpůrných komunikačních prvků (Hrubý, 1999).

Navíc Hrubý (1999) ve své knize připomíná, že odezírání je schopnost a je nutné si uvědomit, že k odezírání je potřeba určitého nadání, obdobně jako je tomu u jiných druhů učení – např. v případě jazyků či matematiky. Nadání pro odezírání je tedy předpokladem k jeho učení se a rozvoji. V případě, že tuto schopnost jedinec má, lze ji tréninkem rozvinout. Avšak v případě, že schopnost odezírání postrádá, je dosti obtížné naučit se tuto dovednost, přestože jedinec navštěvuje kurzy odezírání. Existuje rovněž jakási nepravda, která říká, že lépe odezírají lidé, kteří to více potřebují. Řada slyšících jedinců odezírá mnohem lépe než někteří neslyšící, aniž by si to uvědomovali.

4.1.3 Český znakový jazyk

V minulosti byl znakový jazyk považován za podřadný a nerovný mluveným jazykům. Trvalo řadu let, než vědecké výzkumy prokázaly plnohodnotnost a rovnocennost znakových jazyků jejich mluveným protějškům. Přesto také dnes neslyšící a část odborné veřejnosti více či méně úspěšně bojuje s mýtem, který se ve slyšící společnosti během let ukotvil.

„Český znakový jazyk je přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. Český znakový jazyk má základní atributy jazyka, tj. znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr, a je ustálen po stránce lexikální i gramatické.“ (Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, § 4 odst. 2). Český znakový jazyk (dále jen ČZJ) je hlavním komunikačním systémem těch neslyšících, kteří jej za svůj primární způsob komunikace považují.

Stejně jako mají slyšící v každé zemi svůj národní jazyk, také neslyšící mají v každé zemi svůj národní znakový jazyk. V České republice se logicky jedná o český znakový jazyk. Ze zmíněného je jasné, že znakový jazyk není pouze jeden, tedy není mezinárodní. Jedná se pouze o další mýtus vytvořený neznalostí slyšící společnosti. ČZJ se od jiných národních znakových jazyků odlišuje především zásobou znaků a také gramatikou (Redlich, 2007). Rovněž v rámci českého znakového jazyka lze pozorovat jisté odchylky napříč republikou. České znaky mohou být odlišné od moravských, znaky užívané ženami nejsou zcela totožné se znaky užívanými muži (zejména se jedná o tvar ruky) a taktéž napříč generacemi se vyskytují jinakosti. ČZJ se také liší individuálními projevy uživatelů znakového jazyka. Tyto projevy se neodlišují

pouze na základě jazykové kompetence uživatele, ale také podle sdělovacího záměru a situace (Krahulcová, 2014).

Jedinci, kteří se aktivně nezajímají o sluchové postižení a znakový jazyk, se často mylně domnívají, že znakový jazyk je v podstatě komunikace formou pantomimy. Často také zaměňují pojem znak a gesto (Kohoutová In Kuchařová, 2005, In Jurkovičová a kol., 2010). Znakový jazyk se skládá ze **znaků**. Znak tvoří nejmenší lexikální jednotku znakového jazyka. Znaky, na rozdíl od gest, lze rozdělit na menší prvky, obdobně jako slova lze rozdělit na hlásky neboli fonémy. Rozlišujeme tři základní parametry – umístění v prostoru, tvar ruky (rukou) a pohyb ruky (rukou) v prostoru. Znak znakového jazyka je tedy srovnatelný se slovem jazyka mluveného s tím rozdílem, že znak je produkován a vnímán simultánně a jeho složky nejsou „rozloženy“ v čase (Stokoe, 1960, In Macurová, Zbořilová a kol., 2018).

Stejný význam jako má pro češtinu melodie a změna přízvuku mají ve znakovém jazyce grimasy a tzv. „šklebení“. Označují se jako neverbální složka jazyka, která umožňuje rozpoznat, jak je věta myšlena. Jako příklad si můžeme uvést větu „*Opravdu super.*“ kdy se může jednat o uznání či ironii. S rozpoznáním, zda se jedná o ironii či uznání nám pomáhají právě tyto neverbální složky (Hrubý, 1999).

4.1.4 Znakovaná čeština

Znakovaná čeština spadá do komunikačních systémů vycházejících z českého jazyka. Jedná se o uměle vytvořený komunikační systém využívající gramatické prostředky češtiny a jednotlivé znaky převzaté z ČZJ. Česká slova jsou současně bezhlasně či hlasitě artikulována. Spojuje tedy většinový jazyk s jazykem neslyšících (Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, § 6 odst. 1 a 2). Langer (2013a) přidává vysvětlení, že znakovaná čeština byla uměle vytvořena slyšícími s cílem umožnit komunikaci s neslyšící částí společnosti, která preferuje znakový jazyk.

Při tvorbě věty ve znakové češtině je dodržován slovosled české věty. Každému slovu je přiřazen znak z českého znakového jazyka nebo znaky uměle vytvořené a artikulovaný jazyk je tedy souběžně doprovázen znaky. Na rozdíl od českého znakového jazyka zde mimika neplní gramatickou funkci (Hádková, 2016). Z tohoto důvodu může být pro slyšící jedince mnohem jednodušší naučit se znakovanou češtinu než český znakový jazyk.

Horáková (2012) zmiňuje, že znakovanou češtinu upřednostňují především nedoslýchaví či ohluchlí jedinci. Tento způsob komunikace preferují z toho důvodu, že při komunikaci převážně odezírají a znaky jsou brány pouze jako doplněk. Naopak pro osoby, které nemají znalost českého jazyka, není tento komunikační systém zcela vyhovující.

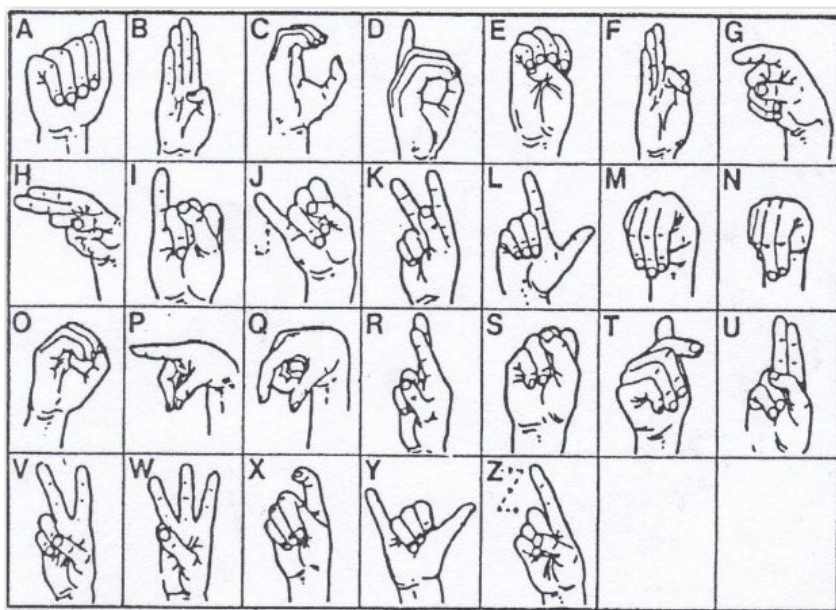
Vzhledem k tomu, že je zapotřebí znát gramatiku českého jazyka, může být pro osoby neznající tento jazyk obtížné znakovanou češtinu se naučit. Rovněž při rozmluvě jedince komunikujícího znakovanou češtinou a neslyšícího využívajícího český znakový jazyk může dojít k nepochopení či nedorozumění. Přesto je tento druh komunikace s neslyšícími přínosný, a to především díky tomu, že je artikulace české věty podpořena znaky, což velmi usnadňuje odezírání (Langer, 2013b).

4.1.5 Prstová abeceda

Prstová abeceda, někdy též nazývaná daktyl, původně vznikla pro potřeby mnichů tichých náboženských řádů, kteří byli vázáni slibem mlčení. Teprve později se začala používat při učení neslyšících. Dodnes není známo kdo, kdy a kde navrhl prstovou abecedu používat (Jurkovičová a kol., 2010).

Komunikace s neslyšícími pouze za využití prstové abecedy by byla velmi obtížná a pomalá. Daktyl je však důležitou součástí znakových jazyků. Využívá formalizovaných a ustálených postavení prstů a dlaně jedné ruky nebo prstů a dlaní obou rukou (s ohledem na to, zda se jedná o jednoruční či obouruční formu – viz Obr. 4.3 Jednoruční abeceda) a zobrazuje tak (artikuluje) písmena české abecedy. Její užití je vhodné zejména k odhláskování cizích slov, odborných termínů, případně dalších pojmů. Využít ji lze také při zvýrazňování koncovek skloňovaných slov (Jurkovičová a kol., 2010; Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob).

Obr. 4.3 Jednoruční abeceda



Zdroj: Svaz neslyšících a nedoslýchavých osob v ČR, z. s.

4.1.6 Čtenářská a písemná gramotnost

Osoby se sluchovým postižením, které komunikují primárně ČZJ (tedy ČZJ je jejich mateřským jazykem) mají většinou potíže s porozuměním psanému textu. Buď textu nerozumí vůbec, anebo je porozumění nedostatečné, nedovedou si tedy v textu potřebné a důležité informace vyhledat a pochopit obsah. Důvodem je fakt, že **český jazyk je pro neslyšícího jazykem cizím**. Obdobná situace nastává ve chvílích, kdy neslyšící komunikuje písemně – v jeho psaném projevu se objevují gramatické chyby a prvky znakového jazyka způsobené doslovným překladem jednoho jazyka v druhý (Macurová, Zbořilová a kol., 2018).

Z uvedeného vyplývá, že je nezbytné komunikaci přizpůsobit možnostem neslyšícího. Nepoužíváme dlouhé a složité věty, neptáme se zápořem. Konkrétním příkladem je dotaz „**Nechceš** jít ven?“. Tato otázka může být pro neslyšícího špatně srozumitelná. Správně bychom se měli zeptat „**Chceš** jít ven?“ (Macurová, Zbořilová a kol., 2018).

V rámci této práce byla uspořádána přednáška pro neslyšící, jejímž obsahem byla finanční gramotnost a ekonomické pojmy. Po první přednášce byl rozdán dotazník s otázkami týkajícími se přednášky (viz Příloha 1). Přestože byl dotazník zkontrolován s odbornými pracovníky pracujícími s neslyšícími, kdy byla probrána jak struktura dotazníku, tak srozumitelnost otázek, nastalo nedorozumění. Výsledky dotazníkového

šetření nejsou pro účely výzkumu použitelné, jelikož dotazníky byly vyplněny nesprávně. Důvodem je s velkou pravděpodobností nepochopení obsahu psaného dotazu, s čímž souvisí také neporozumění způsobu odpovědi.

Jak lze v dotazníku vidět, účastníci měli ohodnotit přednášku jako ve škole, tedy zakroužkovat od 1 do 5 (1 - výborný, 2 - chvalitebný, 3 - dobrý, 4 - dostatečný, 5 - nedostatečný). V případě otázky 6. a 7. respondenti v odpovědích vybírali z možností ANO či NE. Přes zdánlivou jednoduchost zadání bylo špatně pochopeno či dokonce nepochopeno, co mají účastníci zakroužkovat a následně jak odpovědět.

Jako příklad si můžeme uvést dotazník, který vyplnil jeden z účastníků. Ve třetí otázce (Byla přednáška srozumitelná?) zakroužkoval 5, což znamená, že pro něj přednáška nebyla vůbec srozumitelná, ale vzápětí v otázce číslo 4 uvedl, že pro něj byla přínosná. Tyto dvě odpovědi se navzájem vylučují.

V případě, že bychom chtěli dotazník opětovně použít, je potřeba nejprve zjistit, zda byly otázky pokládány příliš složitě a jejich zodpovězení nebylo jasné či zda problémy vyplývaly z jiných skutečností (nepozornost, komunikační bariéra apod.). Jako vhodná možnost se jeví vyplňovat dotazník společně s účastníky. Přednášející připraví dotazník jako součást prezentace, kterou posluchačům promítá. Přednášející pokládá otázky, které tlumočník simultánně tlumočí do ČZJ. Vzniká tak možnost vysvětlit význam a způsob odpovědi u každé otázky.

4.2 Současný stav vnímání finanční a ekonomické oblasti neslyšícími

Finanční gramotnost není lidem vrozená. Jedná se o znalosti nabyté v průběhu života, které nám byly předány zkušenějšími a doplněny o následnou vlastní zkušenost či aktivní vyhledávání informací. Přesto se můžeme potýkat s finanční problémy a ne vždy porozumět ekonomickým a finančním pojmům tak, abychom se do obdobných obtíží více nedostali.

Ve chvíli, kdy však využíváme jiný komunikační systém než většinová společnost, je situace ještě náročnější. Nedostávají se k nám veškeré potřebné informace, smlouvy a podmínky jsou psány komplikovaně a navíc pro nás v cizím jazyce. Není-li přítomen žádný zprostředkovatel, je obtížné nabýt všechny potřebné znalosti a získat přehled ve finanční a ekonomické oblasti. Do této skupiny tedy spadá část osob se sluchovým postižením.

Stejně jako slyšící také jedinci se sluchovým postižením si zřizují pojištění, spoření, půjčky, úvěry, hypotéky a další, avšak tyto produkty pro ně nemusí být vždy výhodné. Taktéž se stává, že podepíší smlouvu, které z větší části či zcela nerozumí a neuvědomují si tedy nevýhodnost nebo rizika spojená s podpisem. Dále si nemusejí uvědomit, případně vědomě opomíjejí, možnost srovnat nabídky finančních a pojišťovacích služeb s ostatními bankami a dalšími podniky, které v této sféře podnikají, a tak může dojít k přehlédnutí mnohem výhodnější nabídky.

Při pohybu v komunitě Neslyšících je problém dříve či později patrný. Organizace zabývající se prací s neslyšícími a nedoslýchavými se s touto skutečností potýkají dennodenně a potvrzují a zvýrazňují její důležitost. Vše však komplikuje fakt, že hlavní náplní činnosti těchto organizací není finanční poradenství a školení v ekonomické oblasti. Organizace se snaží své klienty podporovat a pomáhat jim, avšak jedná se spíše o vedlejší aktivitu nad rámec hlavní činnosti. Představa slyšícího může být taková, že tlumočnick svému klientovi smlouvu a podmínky vysvětlí a pomůže mu při rozhodování s uzavřením té které smlouvy. Toto mu však tlumočnický kodex zakazuje. Tlumočnick zaujímá roli zprostředkovatele, který převádí informace z jednoho jazyka do jazyka cílového, vytváří komunikační most mezi osobami, které by se jinak nedorozuměly. Nesmí se však komunikace jinak aktivně účastnit či do ní zasahovat. Jeho prací je převést sdělení, myšlenku a její význam. Nesmí přidávat další doplňující informace, které v hovoru nezazněly.

Autorce se nepodařilo dohledat žádnou organizaci ani společnost, která by se v současné době primárně zabývala finančním poradenstvím pro neslyšící a jejich vzděláváním ve finanční a ekonomické oblasti. V minulosti existovala organizace s názvem Deaf Group, která vznikla v březnu 2014 a jejím hlavním cílem bylo poskytnout neslyšícím osobám poradenství ve finanční oblasti. Rozdíl oproti jiným finančním poradnám tkvěl v tom, že finanční poradenství prováděli neslyšící. Finanční agenti byli často školeni a navíc museli splňovat určité podmínky, a to mít ukončené středoškolské vzdělání, umět se samostatně vzdělávat a mít úspěšně vykonanou zkoušku u České národní banky. Organizace Deaf Group se zaměřovala na širokou škálu finančních produktů – hypotéky, různé typy spoření a pojištění atd. Organizace měla pobočky v Praze, Hradci Králové a Brně (Tiché zprávy, c2012-2020).

Pravidelné přednášky pro své klienty pořádá také Centrum služeb pro neslyšící a nedoslýchavé, o. p. s. Přednášky se zaměřují na různá témata a mimo jiné do svého

repertoáru zahrnuli také finanční oblast. Tuto besedu realizovalo Sdružení obrany spotřebitelů Moravy a Slezska (SOS). SOS pomáhá spotřebitelům získat znalosti o spotřebitelských právech. Součástí jsou také poradny, díky kterým mohou spotřebitelé konzultovat své spotřebitelské problémy (Sdružení obrany spotřebitelů Moravy a Slezska, z. s., 2020).

5 Vypracování vzdělávacího modulu

Následující kapitola bude zaměřena na praktickou část bakalářské práce. Její součástí bude vypracování vzdělávacího modulu a jeho následné zhodnocení třemi recenzenty. Výstupem budou navržena doporučení určená pro praktickou realizaci kurzu, případně pro organizace.

Pro osoby s jiným komunikačním systémem je mnohdy obtížné nabýt znalosti a přehled ve finanční oblasti. Nemusí se k nim dostat všechny potřebné informace související s financemi. Mnohdy nerozumí podmínkám a smlouvám, jelikož jsou psány v cizím jazyce a navíc komplikovaně. Pro tyto osoby nastává velký problém v nepřítomnosti jiné osoby, která dobře daný jazyk ovládá (v našem prostředí samozřejmě český jazyk) a má znalosti a zkušenosti s touto problematikou. Sjednávání si pojištění, spoření, hypoték, úvěru a dalších není záležitostí pouze slyšících jedinců, ale také osob se sluchovým postižením. Tito jedinci mohou mít obtíže s výběrem různých finančních produktů. Přestože je na trhu hned několik zprostředkovatelů, jedinci se sluchovým postižením mnohdy opomíjejí možnost srovnat jejich nabídky. Přesto právě nabídka od konkurence pro ně může být výhodnější. Problém může taktéž nastat při podpisu smlouvy. Jak již bylo zmíněno pro osoby s jiným komunikačním systémem je často složité jí porozumět, a tak si často ani nevšimnou nevýhodnosti nebo rizika spojeného s uzavřením smlouvy.

V komunitě osob se sluchovým postižením se vyskytuje problém s porozuměním ekonomické a finanční oblasti. Tuto skutečnost potvrzují také osoby a organizace, které s neslyšícími osobami pracují. Při osobních rozhovorech pracovníci těchto organizací problematiku více rozvedli a vysvětlili nejčastější důvody špatné finanční situace neslyšících. Také sdělili, jak tyto případy dotyční řeší, přičemž toto řešení není vždy optimální a vhodné. Příkladem byla uvedena situace, kdy si osoba v nesnadné finanční situaci sjedná půjčku, avšak nebere v potaz výši splátek a úroků. Z toho důvodu se ocitne ještě ve větší finanční tísní. Rozhodne se tedy pro další půjčku, tudíž se dostává do takzvaného začarovaného kruhu, který není schopna opustit. Proto si tato práce klade za cíl vypracovat vzdělávací modul Ekonomické pojmy – finanční gramotnost neslyšících zaměřený na neslyšící, který umožní zlepšit jejich orientaci ve finanční a ekonomické sféře.

Vzhledem k situaci ohledně pandemie koronaviru musela být praktická část práce pozměněna. Původním cílem práce bylo vypracování vzdělávacího modulu na základě přednášek a následných rozhovorů s účastníky. Termíny přednášek byly stanoveny na dny 22. 1. a 1. 4. 2020. Po realizaci druhé části byly na 2. 4. 2020 naplánovány rozhovory s účastníky přednášky, avšak vlivem vládních nařízení nemohla být druhá část přednášky a následné rozhovory realizovány. Z tohoto důvodu bylo nutno pozměnit výzkumnou část této bakalářské práce a její cíle. Původní výzkumnou metodou byl kvalitativní výzkum a údaje měly být zjištěny prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. Kvalitativní výzkum nám umožňuje komplexnější a hloubkový pohled na zkoumaný jev. Díky kvalitativním metodám má dotazující možnost blíže proniknout do prostředí, situací a sblížit se s osobou, která je předmětem zkoumání (Gavora, 2008). Polostrukturovaný rozhovor byl sestaven z otázek zaměřených na finanční situaci dotazovaných, jejich znalost ekonomických pojmů a orientaci ve finančních produktech a službách.

Jak již bylo řečeno, bylo nutno upravit cíl. Praktická část se tedy věnuje vytvoření vzdělávacího modulu zabývajícího se rozšířením znalostí neslyšících ve finanční gramotnosti. Na základě zkušeností nabytých v průběhu uspořádané první přednášky a diskuse s účastníky byl vypracován vzdělávací modul zaměřený na rozvoj finanční gramotnosti neslyšících a rozšíření vědomostí z oblasti ekonomických pojmů. Diskuse, spontánní rozhovory a zájem posluchačů znamenal cennou zpětnou vazbu, která byla využita jako základ pro tvorbu modulu. Samostatné polostrukturované rozhovory s účastníky, jejichž smyslem bylo zjistit znalosti ekonomických pojmů, osobní zkušenosti s problematikou financí a názor na proběhlé přednášky, byly nahrazeny hodnocením vzdělávacího modulu odborníky, kteří se problematice vzdělávání či problematice sluchového postižení věnují.

5.1 Přednášky

Dne 22. 1. 2020 byla ve spolupráci s dvěma neziskovými organizacemi pomáhajícími osobám se sluchovým postižením uspořádána první přednáška zaměřená na rozvoj finanční gramotnosti neslyšících a zlepšení orientace v ekonomických pojmech. Přednášky se účastnilo 20 osob ve věku od 25 do 75 let, jejichž primárním jazykem byl s jednou výjimkou znakový jazyk. Pouze jedna účastnice preferovala ke komunikaci odezírání.

Na přednášce byli přítomni dva tlumočníci do českého znakového jazyka, kteří simultánně překládali slova přednášejícího. Obtížnost a odbornost zahrnutých témat si vyžádala společnou schůzku před uskutečněním zamýšlené přednášky, aby bylo možno objasnit si potřeby všech zúčastněných stran a tlumočníci nabyli přehled o odborné znakové zásobě.

Tato část se věnovala příjmům a výdajům a jejich ovlivnitelnosti. V rámci okruhu příjmu byla vysvětlena mzda, její složky, minimální mzda a také výpočet mzdy na konkrétním příkladu. Také byl vysvětlen rozdíl mezi platem a mzdou.

Dále byla vysvětlena teorie rozpočtů, přičemž ke každému druhu (schodkovému, deficitnímu a vyrovnanému rozpočtu) byl následně vypracován příklad a vyložen způsob, jak v jednotlivých případech postupovat. V rámci vysvětlení bankovních a úvěrových účtů byla zmíněna také inflace, úroky a RPSN.

Nedílnou součástí přednášky byly také typy platebních karet – kreditní a debetní. Ještě před vysvětlením rozdílu mezi těmito kartami, byla položena otázka, zda posluchači vlastní kreditní kartu. Téměř veškeré osazenstvo souhlasilo, aniž by tuto kartu opravdu měli. Byla tedy potvrzena domněnka, že posluchači neznají rozdíl mezi kreditní a debetní kartou. Rozdíl byl tedy podrobně vysvětlen a na názorném příkladu bylo ukázáno, jak lze zjistit, kterou kartu dotyčný vlastní. Téma platebních karet vyvolalo zanícenou diskusi.

V rámci diskuse na konci přednášky byla zmíněna otázka na životní pojištění. Téma životního pojištění bylo v rámci první přednášky pouze nastíněno.

Druhá část přednášky byla naplánována na 1. 4. 2020 a z důvodu vládních opatření tedy nebylo možné ji uskutečnit. Zaměřovala se na pojištění a jeho druhy, spoření, půjčky, úvěry a hypotéky. Věnovala se postupu při zařizování těchto produktů a rizikovým oblastem. Vysvětlovala situace, v nichž je lepší nevstupovat do vztahu s bankou nebo nebankovní sektorem a naopak. Velký důraz byl kladen na skutečnost, že půjčka, hypotéka a další druhy finanční výpomoci jsou pouze krajní řešení a tyto smlouvy by měly být uzavírány pouze v nejzazším případě a pouze za předpokladu, že budeme mít dostatek finančních prostředků na pokrytí a splacení půjčených financí.

5.2 Vzdělávací modul

Vzhledem k vládním opatřením bylo zapotřebí pozměnit hlavní cíl výzkumné části práce. Bude tedy vypracován vzdělávací modul, který bude vyplývat z výše zmíněných přednášek. Vytvoření vzdělávacího modulu vyžaduje zvolení obsahu

a samozřejmě stanovení cílů. Nedílnou součástí je také přehled potřebných pomůcek a vypracování časového a finančního plánu.

Cílem tohoto modulu je rozvinout finanční gramotnost neslyšících, seznámit je s různými ekonomickými pojmy a zlepšit jejich orientaci v ekonomické oblasti.

Díličními cíli je znalost témat:

- finanční gramotnost,
- příjem,
- mzda a plat,
- výdaj,
- rozpočet,
- inflace,
- RPSN,
- úrok,
- běžný účet,
- úvěrový účet,
- platební karty (debetní a kreditní karty),
- pojištění,
- spoření,
- úvěrový registr,
- hypoteční úvěr/hypotéka,
- úvěry, půjčky.

Tento vzdělávací modul je určen pro účastníky se sluchovým postižením jakéhokoli typu (neslyšící, nedoslýchaví, ohluchlí atd.) v produktivním věku (tzn. od 18 do 60 let). Vzhledem k tomu, že neslyšící mohou používat jiný komunikační systém než český jazyk, přičemž způsob komunikace uvnitř skupiny se může také lišit (např. někdo se dorozumívá odezíráním, někdo znakovým jazykem, ...), měla by být vzdělávaná skupina menšího typu, cca do 25 osob. Důvodem je, aby všichni účastníci měli dobrý

výhled na lektora a tlumočníka, popřípadě pouze lektora, pokud si sám přednášku tlumočí.

S ohledem na různé způsoby komunikace cílové skupiny se doporučuje mít alespoň dva tlumočníky, kteří se budou přibližně po 15 minutách střídat. Přestože přednášející ovládá znakový jazyk, profesionální tlumočníci se lépe orientují v simultánním tlumočení, mají výrazně větší znakovou zásobu včetně odborné a větší zkušenosti (nejedná-li se o osobu, která ve společnosti neslyšících vyrůstala). Navíc není možné používat mluvenou češtinu a její znakový ekvivalent ve stejnou chvíli, což nenaplnuje požadavky heterogenní skupiny.

Po probrání každého okruhu mají účastníci možnost pokládat dotazy či připomínky, tzn. po probrání spoření mají účastníci možnost se doptat na toto téma, čemu nerozuměli nebo se doptat na upřesnění. Přednášející si určí sám, zda mohou posluchači pokládat otázky také v průběhu nebo až na konci přednesu jednotlivých témat. V případě, že účastníci nebudou mít možnost pokládat otázky v průběhu, měl by mít lektor na paměti, že si posluchač bude muset svůj dotaz zapsat, čímž ztrácí pozornost. Účastník tedy nebude sledovat lektora a tlumočníka a může se tedy částečně či zcela ztratit ve výkladu. To může mít za následek nepochopení či nesprávné porozumění tématu. Nejen z tohoto důvodu se doporučuje možnost pokládat otázky již v průběhu výkladu.

Nezbytným požadavkem je, aby měl přednášející přehled v problematice sluchového postižení. Tyto vědomosti jsou zásadní pro volbu komunikace, způsobu předávání informací, přípravu názorných a studijních materiálů atd. Orientace v komunikačních pravidlech a tlumočnickém kodexu umožní vyhnout se chybám při předávání informací. Pro lepší pochopení důvodů uvedeme názorný příklad. Přednášející bude chtít zaznamenat výpočet mzdy na tabuli. Ve chvíli, kdy bude lektor psát na tabuli, nesmí u toho hovořit. Ztrácí zrakový kontakt, posluchači tedy nevidí do tváře, nemohou sledovat mimiku a je znemožněno odezírání. Jakmile se otočí zpět k publiku, může začít vysvětlovat postup. Obdobný způsob práce platí v případě rozeslání ukázkového materiálu (např. prohlášení poplatníka daně z příjmu fyzických osob ze závislé činnosti). Účastníkům je potřeba poskytnout prostor ke klidnému prohlédnutí, aniž by tak přišli o možnost sledovat přednášku. Teprve budou-li mít všichni materiál pozorně prohlédnut, může lektor pokračovat. V případě diskuse musí mít přednášející vždy na paměti, že tlumočník je pouhý prostředník mezi dvěma komunikačními světy,

nikoli přímý účastník rozhovoru. Proto se s dotazem či odpověďmi obrací přímo na posluchače nebo konkrétního tazatele.

V rámci lekcí budou zapotřebí rovněž různé pomůcky a materiál. Na každé přednášce dostanou účastníci studijní materiály týkající se jednotlivých témat, přičemž za každým okruhem zůstane prostor pro případné poznámky posluchačů. Tyto materiály budou rozdány na začátku první lekce, před následujícími lekcemi budou zaslány dopředu např. na email. Lektor si vždy připraví materiály také v tištěné podobě a v případě potřeby je rozdá účastníkům. Tak je ošetřena možnost, že si někdo materiály nemůže vytisknout sám, zapomene je, ztratí je apod.

Díky tomu, že budou mít účastníci možnost prohlédnout si materiály ještě před lekcí, mohou si přichystat dotazy, lépe se připravit a také budou mít možnost probrat látku se svými blízkými. V případě, že osoba účastníku blízká má sluchové postižení, mohou ji témata zaujmout a může se něco od účastníka kurzu přiučit či se dokonce do kurzu přihlásit.

Důležitou součástí je též příprava pomůcek. Vzhledem k cílové skupině je kladen velký důraz na multisenzoriální přístup (tzn. více smyslový). Proto nezbytnými pomůckami jsou názorné materiály (např. prohlášení poplatníka daně z příjmu fyzických osob ze závislé činnosti, platební karty), prezentace v prezentačním programu, dataprojektor a počítač nebo notebook. Současně by přednášející měl mít k dispozici tabuli s psacími potřebami na poznámky či výpočty a další.

Modul se bude skládat ze tří přednášek, které budou pořádány pravidelně jednou za týden. Délka jedné přednášky by neměla přesáhnout 1,5 hodiny, přičemž 60–75 minut času bude zaměřeno na výklad přednášejícího, zbytek času (30–15 minut) bude věnován případným dotazům a diskusi.

Úvodní přednáška bude koncipována na dvě části. První část se bude věnovat obecným informacím o kurzu. Lektor se představí a vysvětlí, jakým způsobem bude kurz probíhat. Doporučujeme do této části zahrnout také představení tlumočnicků a možnosti využívat předem připravené tištěné materiály. Posluchači budou seznámeni s obsahem přednášek a pakliže jednotlivá témata povedou různí odborníci, je vhodné na tuto skutečnost upozornit. Po zodpovězení případných dotazů bude započata teoretická část. Budou probrány okruhy finanční gramotnost, příjem a výdaj, mzda a plat, rozpočet.

V rámci finanční gramotnosti bude vysvětleno, co tento pojem znamená a jak lze finanční gramotnost nabýt. Dále bude probrán výdaj a příjem, jejich pravidelnost a ovlivnitelnost. Součástí tématu příjem bude plat a mzda včetně jejich rozdílu. U mzdy budou vysvětleny její složky, výpočet a minimální mzda. Navazovat budou rozpočty. Jednotlivé druhy rozpočtů (schodkový, vyrovnaný, přebytkový) budou interpretovány na příkladech, které umožní též popsat případný postup při dosažení konkrétního rozpočtu (např. jak lépe nakládat s penězi, jak hodnotně využít přebytečné peníze). Bude zde taktéž zmínka o tom, kdo rozpočty sestavuje (rodina - rodinný rozpočet, firma - firemní rozpočet, stát - státní rozpočet, ...). Po probrání všech výše zmíněných okruhů bude zařazen prostor pro otázky a diskusi.

Výstupy první lekce (úvodní přednášky):

- účastník rozumí pojmu finanční gramotnost a chápe, jak ji získat;
- účastník chápe pojem příjem, kdy je pravidelný a nepravidelný, jak ho lze ovlivnit;
- účastník zná pojem výdaj, kdy je pravidelný a nepravidelný, jak ho lze ovlivnit;
- účastník vnímá rozdíl mezi mzdou a platem;
- účastník rozumí minimální mzdě, zná její výši, popřípadě ví, kde ji lze najít;
- účastník zná složky mzdy, umí ji vypočítat;
- účastník si uvědomuje, jaké slevy na dani může uplatnit;
- účastník chápe, v jakých situacích má nárok na příplatek, zná jeho výši;
- účastník nabyt přehledu v druzích rozpočtů a rozumí jejich rozdílu, orientuje se, proč a na jakých úrovních je sestavován;
- účastník dovede sestavit rozpočet a uvědomuje si, jak je možné jej ovlivnit.

Druhá lekce se zaměří na pojem inflace. Dále bude pokračovat vysvětlením úroků a úrokového období (p.a., p.m., p.s., ...). Bude upozorněno na zkratku RPSN – co znamená a co může obsahovat (např. poplatek za vedení účtu, poplatek za přípravu smlouvy). Následuje téma běžný a úvěrový účet. Poté bude ujasněn rozdíl mezi kreditní

a platební kartou. Na základě zkušeností doporučujeme mít v prezentaci ukázkou kreditní a debetní karty nebo v ideálním případě mít je připraveny jako ukázkový materiál. Díky názorným příkladům budou mít posluchači možnost lépe pochopit, kde naleznou označení karty. Součástí bude okruh pojištění. V rámci něj bude vysvětleno, co pojištění je, proč a kdy se pojistit. Existuje řada různých možností. Každá bude vysvětlena samostatně, to znamená v případě každého druhu pojištění bude řečeno, k čemu se vztahuje, kdy je vhodné si jej sjednat, na co se vztahuje atd. Důležité je posluchače upozornit na fakt, že pojištění pro ně musí být finančně únosné a přínosné. Na závěr bude ponechán čas pro diskusi.

Výstupy druhé lekce:

- účastník rozumí pojmu inflace;
- účastník nabyl znalosti v oblasti úroků, chápe úrokové období;
- účastník chápe pojem RPSN;
- účastník zná běžný účet, jeho druhy a důležitost správného výběru banky;
- účastník rozumí, co je úvěrový účet;
- účastník si uvědomuje rozdíl mezi kreditní a debetní kartou a chápe, čím peníze čerpá;
- účastník nabyl znalosti v druzích pojištění, ví, proč, jak a kdy se pojistit.

Třetí lekce se bude zabývat správným postupem s přebytkem financí a naopak kam se obrátit v případě nedostatku finančních prostředků. Lekce začne vysvětlením pojmu spoření a proč se doporučuje spořit. Následně budou vyjmenovány různé možnosti spoření (spořicí účet, termínovaný účet, stavební spoření, ...). Stejně jako u kapitoly zabývající se pojištěním také zde u jednotlivých druhů spoření bude řečeno, k čemu je konkrétní druh určen a kdy je vhodné jej sjednat. Dále bude vysvětlen pojem úvěrový registr. Poté se přednáška zaměří na hypoteční úvěr. V tomto okruhu bude řečeno, co si pod tímto pojmem mají účastníci představit a na co si lze tento druh úvěru sjednat. Současně budou posluchači upozorněni na minimální výši vlastních zdrojů, na zástavní právo nemovitosti a na daně související s koupí nemovitosti (daň z nabytí nemovitosti, daň z movitých věcí). Po probrání tématu hypotéky bude následovat okruh zabývající se dalšími druhy úvěrů a půjček (např. kontokorentní úvěr, spotřebitelský úvěr, koupě na splátky). Současně budou posluchači informováni, k čemu jednotlivé úvěry či půjčky

slouží, kde je vhodné je sjednat a jaká rizika se s nimi pojí. Je důležité, aby lektor během přednášky zdůraznil, že veškeré úvěry a půjčky jsou pouze krajní možností. Spotřebitel by si měl nejprve uvědomit, zda je schopen dodržovat splatnost. V případě zájmu účastníků je vhodné nabídnout možnost doptat se na předešlá témata včetně těch, která byla probírána na předchozích setkáních. Poté bude vedena diskuse.

Výstup třetí lekce:

- účastník rozumí pojmu spoření a chápe, kdy a proč je vhodné jej sjednat;
- účastník si uvědomuje, že existuje více druhů spoření a umí si vybrat nejvhodnější s ohledem na osobní požadavky a potřeby;
- účastník chápe, co je úvěrový registr;
- účastník nabyt znalosti o hypotečním úvěru, zná, na co se vztahuje;
- účastník je srozuměn s minimální výší vlastních zdrojů v případě hypotečního úvěru,
- účastník pochopil, které daně se pojí s nabytím nemovitosti a co je zástavní právo;
- účastník se orientuje v různých druzích úvěrů a půjček, rozumí, na co jednotlivé druhy slouží;
- účastník dokáže posoudit, který úvěr či půjčku si má v případě potřeby sjednat, vnímá rizika s úvěry a půjčkami spojená včetně volby vhodného poskytovatele;
- účastník si uvědomuje, že půjčky a úvěry jsou pouze krajní možnost.

Na základě situace přednášející zhodnotí, zda je vhodné na začátku druhé a třetí lekce zahrnout krátké opakování, shrnutí předchozích témat.

V rámci vypracování modulu bychom neměli opomenout finanční stránku realizace lekcí. Cena tlumočnicků a pronájmu prostor se může lišit napříč celou republikou. K našemu účelu byla zvolena přednášková místnost, jejíž pronájem stojí 500 Kč za hodinu. Výhodou tohoto pronájmu je, že v ceně je zahrnuta také možnost využití kuchyňky a sociálního zařízení. Vzhledem k tomu, že organizace, která pronajímá tuto školící místnost, rovněž nabízí tlumočnické služby, se může cena pronájmu lišit s ohledem na rozsah využití služeb. Na každou lekci jsou potřeba dva tlumočníci,

jejichž dvouhodinová práce se rovná 1 600 Kč. Také bychom neměli opomenout ohodnocení lektora. Lektor potřebuje čas k přípravě a pokrýt případné náklady na dopravu a materiály, tudíž k zaplacení lektora bude zapotřebí 3 000 Kč za jednu lekci. Celkové náklady za tři lekce se tedy pohybují okolo 16 800 Kč. Vzhledem k odlišnostem cen některých položek napříč republikou je sestavený finanční plán pouze orientační.

5.3 Odborná recenze modulu

Vzdělávací modul byl zhodnocen třemi odborníky. Hodnotící osoby byly vybrány tak, aby měly zkušenost s výukou a především znalosti v oblasti sluchového postižení, znakového jazyka a tlumočení.

Recenzent A

Neslyšící muž získal titul z oboru aplikovaná informatika z Ostravské univerzity a také z oboru speciální pedagogika z Masarykovy univerzity. V současné době působí na Masarykově univerzitě jako odborný pracovník a též jako konstruktér a programátor CNC strojů. Nejen pro své vzdělání byl adeptem na hodnotitele. Již několik let se zabývá výukou českého znakového jazyka, díky čemuž získal zkušenosti s tvorbou vzdělávacích programů.

Recenzent B

Žena, pracující v organizaci pomáhající osobám se sluchovým postižením na pozici vedoucího konzultanta, byla jednou z prvních osob, se kterou byla finanční gramotnost neslyšících probrána. Díky své práci má potřebné vědomosti o osobách se sluchovým postižením a celkově o komunitě Neslyšících. Zná, jaké jsou jejich nejčastější problémy ve finanční a ekonomické sféře, které pojmy z těchto oblastí budou pro neslyšící podstatné a nejpřínosnější. Současně se také zabývá tlumočením přednášek. Právě tato hodnotící se v pozici jedné z tlumočnic zúčastnila uskutečněné přednášky. Recenzent B má středoškolské vzdělání s maturitou a absolvoval rekvalifikační kurz na pracovníka v sociálních službách.

Recenzent C

Žena, která vystudovala Masarykovu univerzitu, obor speciální pedagogika. V současné době pokračuje v doktorandském studiu, díky čemuž nabyla zkušeností s tvorbou přednášek, přednesem a celkově s vyučováním. Jako vystudovaný pedagog

a student doktorandského programu rozumí výuce a rovněž má dostatečné vědomosti o sluchovém postižení.

V následující část bude věnována shrnutí odpovědí recenzentů.

Všichni recenzenti se shodli, že cíl modulu byl zvolen vhodně a stejně tak byly zvoleny také jednotlivé dílčí cíle. V rámci doporučení na přidání dalších cílů, navrhl cíle pouze recenzent A. Jako další cíle navrhuje dluhopisy, exekuce, investice, akcie, bitcoin a deflace (ta už je součástí přednášky v rámci tématu inflace).

Při dotazu na délku jedné lekce se odpověď recenzenta C lišila. Zatímco recenzenti A a B považují 90 minutovou lekci za optimální, recenzent C navrhuje prodloužit dobu na 2 hodiny. V takovém případě doporučuje rozdělit výklad do dvou 45 minutových bloků a oddělit je 10 minutovou přestávkou. Oproti tomu recenzent B upozorňuje, že právě zvolených 90 minut lekce je maximální délka pro udržení pozornosti osob se sluchovým postižením. Délka diskuse byla shledána jako dostačující všemi recenzenty. Recenzent A doporučuje posunout spodní hranici z 15 na 20 minut, přičemž délku diskuse je vhodné odvíjet od počtu účastníků.

Velikost skupiny byla zhodnocena jako vyhovující, taktéž věkové rozmezí. Všichni recenzenti se také shodli, že je dostačující střídat tlumočníky po 15 minutách.

V desáté otázce recenzent C uvedl, že je lepší pokládat otázky již během výkladu, a to z toho důvodu, že při této možnosti je otázka a odpověď aktuální a zasazena do kontextu výkladu. Tato aktuálnost tak může vést k dalším dotazům, které by jinak nemusely být vzneseny. Recenzent B taktéž doporučuje pokládat otázky během výkladu, aby bylo zamezeno vzniku možného nedorozumění, mýtů či špatného pochopení výkladu. Recenzent A uvedl, že by možnost pokládání otázek během výkladu či až po tématu rozhodl dle situace a nálady účastníků.

Recenzenti navrhli následující témata: elektronické bankovníctví a finanční bezpečnost online (možnost online platby převodem nebo online platby kartou, rizika spojená s online platbami, nevhodnost ukládání karty do prohlížeče, phishing e-mailů za účelem získání informací o přihlašovacích údajích do bankovníctví, zabezpečení přístupu). Tato témata by se mohla stát náplní dalších lekcí či pakliže souvisí s tématy v prvních třech lekcích obsaženými, mohla by být začleněna do téže lekce. Také bylo doporučeno, aby byla témata vysvětlena za pomoci různých příkladů, her či videí.

Sestavení jednotlivých lekcí a výstupy jednotlivých lekcí byly vyhodnoceny jako smysluplné a vhodně stanovené.

Hodnocení obsahu jednotlivých lekcí bylo rovněž kladné. Recenzent C uvedl, že obsah jednotlivých lekcí vnímá jako přínosný a struktura lekcí odpovídá stanoveným cílům s jasně zvolenými výstupy. Navrhovaný obsah by měl účastníkovi poskytnout prakticky využitelné znalosti v ekonomické oblasti a umožnit jim lepší orientaci v ekonomických pojmech, se kterými se dostává do styku. Recenzent A zhodnotil obsah jednotlivých lekcí jako dostatečný a takový, díky kterému budou mít účastníci kurzu dobrou orientaci v oblasti ekonomiky. Recenzent B uvedl, že obsah lekcí je vhodně zvolen, díky čemuž mohou účastníci postupně získávat informace. Ucelenost témat usnadňuje posluchačům se sluchovým postižením pochopení a osvojení si celé problematiky.

Jako doporučení ke vzdělávacímu modulu bylo uvedeno, že osoby se sluchovým postižením jsou odkázány na vizuální vnímání a tímto prostřednictvím získávají 90 % informací. Z toho důvodu v paměti neudrží tolik informací, které jim jsou předávány (např. Havlínová, 2019, uvádí, že si lidé pamatují 10 % toho, co čtou, 30 % toho, co vidí, 20 % toho, co slyší, 50 % toho, co slyší a vidí, 70 % toho, co řeknou a 90 % toho, co dělají). Recenzentem B bylo tudíž navrženo, aby byly přednášky za nějakou dobu zopakovány. Finanční gramotnost je již sama o sobě velmi obsáhlá a též pro slyšící společnost je těžce pochopitelná. Díky zopakování by se mohlo docílit lepšího ukotvení získaných informací.

Tab. 5.1 Přehled odpovědí recenzentů

Otázka	Recenzent A	Recenzent B	Recenzent C
Cíl modulu	Vhodný	Vhodný	Vhodný
Dílčí cíle	Vhodné	Vhodné	Vhodné
Doporučení k dílčím cílům	Dluhopis, exekuce, investice, akcie, bitcoin, deflace	-	-
Délka lekce (90 min)	Dostačující	Dostačující (max. 90 min)	Nedostačující (120 min)
Délka výkladu (60–75 min)	Optimální (max. 60 min)	Optimální	Není optimální (2 x 45 min + 10 min pauza)
Délka diskuse (15–30 min)	Optimální (min. 20 min, dle počtu účastníků)	Optimální	Optimální (20 min)
Velikost skupiny (max. 25 osob)	Optimální	Optimální	Optimální

Věkové rozpětí skupiny (18–60 let)	Optimální	Optimální	Optimální
Střídání tlumočnicku (15 min)	Dostačující	Dostačující	Dostačující
Pokládání otázek	Dle situace a nálady účastníků	Během výkladu (vyhnouti se nedorozumění, vzniku mýtů a špatnému pochopení výkladu)	Během výkladu (otázka a odpověď jsou aktuální a zasazeny do kontextu výkladu, mohou vést k dalším otázkám, jinak nepoloženým)
Doporučení k tématům	Videa, příklady, hry	-	Elektronické bankovníctví a finanční bezpečnost online
Sestavení lekcí	Smysluplné	Smysluplné	Smysluplné
Výstupy lekcí	Vhodné	Vhodné	Vhodné
Obsah lekcí	<ul style="list-style-type: none"> • Dostatečný • Dobrá orientace v oblasti ekonomiky 	<ul style="list-style-type: none"> • Vhodně zvolený s ohledem na postupné získání informací • Ucelenost témat – snadnější pochopení a osvojení si nabytých znalostí 	<ul style="list-style-type: none"> • Přínosný • Struktura odpovídá cílům a výstupům • Poskytnutí prakticky využitelných znalostí, zlepšení orientace
Obecná doporučení	Vizuální prezentace, různé příklady, hry apod.	Po čase zopakovat přednášku a docílit tak ukotvení či zažití finanční gramotnosti v plné míře.	-

Na základě doporučení a připomínek recenzentů je možno vzdělávací modul upravit a rozšířit následovně. Cílem modulu zůstává rozvinout finanční gramotnost neslyšících a seznámit je s různými ekonomickými pojmy a zlepšit jejich orientaci v ekonomické oblasti. Dílčí cíle jsou však obohaceny o znalost témat: exekuce, investice a bitcoin. Co se týká dalšího navrženého pojmu – deflace – jeho zahrnutí bylo zamýšleno již v původní verzi jako součást tématu inflace. V rámci tématu investice, budou zařazeny mimo jiné cenné papíry (akcie, dluhopisy, ...).

S ohledem na větší množství témat je tedy nutno vzdělávací modul rozšířit o jednu lekci. Obsah jednotlivých lekcí a zjednodušený popis jejich výstupů je uveden v tabulce Tab. 5.2 Přehled jednotlivých lekcí dle recenzí. S ohledem na doporučení recenzenta B je ponechána stejná časová dotace na jednu přednášku (90 minut), avšak přednes by neměl přesáhnout 60 minut a zbývajících 30 minut je věnováno diskusi a dotazům v průběhu výkladu. Náklady na přednášky se zvýší na částku 22 400 Kč za čtyři lekce.

Tab. 5.2 Přehled jednotlivých lekcí dle recenzí

	Témata	Výstupy
Lekce první	<ul style="list-style-type: none"> • obecné informace o kurzu • finanční gramotnost • příjem, výdaj • mzda, plat • rozpočet 	<ul style="list-style-type: none"> • znalost pojmu finanční gramotnost a jejího zisku • znalost pojmů příjem a výdaj, jejich pravidelnosti a ovlivnitelnosti • pochopení rozdílu mezi mzdou a platem • znalost mzdy (minimální mzda, složky mzdy, slevy na dani, příplatky ke mzdě) • pochopení rozpočtů (druhy a jejich rozdíly, ovlivnitelnost, sestavení)
Lekce druhá	<ul style="list-style-type: none"> • inflace, deflace • úrok a úrokové období • RPSN • běžný účet • elektronické bankovníctví a finanční bezpečnost online • úvěrový účet • platební karty • bitcoin 	<ul style="list-style-type: none"> • pochopení pojmů inflace a deflace • znalost úroků a úrokového období • pochopení zkratky RPSN • znalost běžného a úvěrového účtu • znalost možností plateb online • pochopení rizik spojených s el. bankovníctvím • znalost platebních karet • pochopení pojmu bitcoin
Lekce třetí	<ul style="list-style-type: none"> • pojištění • spoření • investice 	<ul style="list-style-type: none"> • znalost pojišťovacích možností • pochopení možnosti spoření • pochopení, jak investovat (cenné papíry, nemovitosti,...)
Lekce čtvrtá	<ul style="list-style-type: none"> • úvěrový registr • hypoteční úvěr • daň z nabytí nemovitosti, daň z nemovitých věcí • úvěry a půjčky • exekuce 	<ul style="list-style-type: none"> • pochopení úvěrového registru • znalost hypotečního úvěru a min. výše vlastních zdrojů • pochopení daní • orientace v úvěrech a půjčkách a schopnost posoudit jejich vhodnost, nutnost a rizika • orientace v možnostech v případě exekuce (prevence, postup při exekučním řízení)

6 Závěr

V současné době se setkáváme se stále větším množstvím různých finančních, pojišťovacích a dalších produktů a nabídek. Avšak někdy je složité rozpoznat, které jsou pro nás nejlepší či zda jsou ještě výhodné. Naštěstí máme možnost si tyto nabídky pozorně prostudovat a přečíst si smluvní podmínky. Tyto informace jsou však někdy psány tak, že jim nerozumíme. Jaké to pak může být pro osoby, pro které jsou veškeré informace v cizím jazyce. Právě s tímto problémem se potýkají jedinci se sluchovým postižením. Z tohoto důvodu byla vytvořena tato práce, jejíž součástí je vzdělávací modul určený k výuce finanční gramotnosti a ekonomických pojmů, zaměřený na osoby se sluchovým postižením.

Teoretická část práce se zabývala základní charakteristikou sluchového postižení a jeho diagnostikou. Následně bylo teoreticky vymezeno vzdělávání osob se sluchovým postižením od předškolního až po celoživotní vzdělávání.

V další části práce byly popsány čtyři organizace, jejichž náplní práce je poskytovat služby neslyšícím jedincům. Přestože je cíl práce zaměřen spíše na dospělé osoby, byla zde uvedena také jedna organizace, jejíž cílovou skupinou jsou rodiny s dětmi, v nichž má rodič či dítě sluchové postižení. Důvodem je nezbytnost, aby se rodiče a dítě naučili vzájemné komunikaci a rodiče tak věděli, jak dítěti pomoci při výuce a začlenění se do společnosti neslyšící a/či slyšící.

Třetí kapitola byla zaměřena na komunikaci s neslyšícími a na současný stav vnímání finanční gramotnosti a ekonomické oblasti neslyšícími. Byly zde popsány pravidla komunikace s neslyšícími a komunikační systémy. V této kapitole bylo upozorněno na fakt, že v současné době neexistuje žádná organizace, která by se aktivně o tuto problematiku zajímala a snažila se jí pokrýt.

Poté se práce zabývala praktickou částí. Zde byl vysvětlen původní cíl a průběh přednášek, přičemž se uskutečnila pouze jedna. Následně byl vypracován vzdělávací modul, kde byl stanoven hlavní cíl modulu, jednotlivé výstupy, nároky na přednášejícího, délka lekcí, charakteristika účastníků, průběh jednotlivých lekcí a finanční plán. Dále byl modul zhodnocen třemi odborníky, vybranými na základě stanovených kritérií.

Seznam použité literatury

Odborná kniha

BARTOŇOVÁ, Miroslava, Ilona BYTEŠNÍKOVÁ a Marie VÍTKOVÁ et al.. *Děti se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřské škole: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2012. ISBN 978-80-7315-237-6.

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4824-5.

BRIGHAM, Eugene, F. and Michael C. EHRHARDT. *Financial Management: Theory & Practice*. 15th ed. Boston: Cengage Learning, 2016. ISBN 978-1-305-63229-5.

BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona, Radka HORÁKOVÁ a Jiřina KLENKOVÁ. *Logopedie a surdopedie. Texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-136-2.

DOLEŽALOVÁ, Lenka. *Terciární vzdělávání studentů se sluchovým postižením v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5993-1.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008. ISBN 978-80-223-2391-8.

HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. ISBN 978-80-7290-619-2.

HAVLÍNOVÁ, Hana. *Chci číst jako táta s mámou: Jak se stát čtenářem*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0743-8.

HLOŽEK, Zdeněk. *Základy audiologie pro speciální pedagogy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3436-0.

HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0.

HRUBÝ, Jaroslav. *Kolik je u nás sluchově postižených?. Speciální pedagogika*. Praha: UK, 1998a, 8(2), s. 5 - 20. ISSN 1211 - 2720.

HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu: 1. díl*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. ISBN 80-721-6096-6.

JURKOVIČOVÁ, Petra (ed.) a kol. *Komunikace a lidé se smyslovým postižením: metodický materiál*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2649-5.

KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87153-94-9.

KRAHULCOVÁ, Beáta. *Komunikační systémy sluchově postižených*. Praha: Beakra, 2014. ISBN 978-80-903863-2-7.

KUNKLER, Duke. I United States of America: [nakladatel není známý], 2013. ISBN 978-1-4675-2009-6.

LANGER, Jiří. *Komunikace osob se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013a. ISBN 978-80-244-3674-6.

LANGER, Jiří. *Znakové systémy v komunikaci neslyšících*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013b. ISBN 978-80-244-3746-0.

LANGER, Jiří. *Student se sluchovým postižením na vysoké škole*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4214-3.

LEJSKA, Mojmir. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-731-5038-7.

MACUROVÁ, Alena a Radka ZBOŘILOVÁ. *Jazyky v komunikaci neslyšících: český znakový jazyk a čeština*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-3412-8.

NOVÁK, Alexej. *Foniatrie a pedaudiologie I: poruchy komunikačního procesu způsobené sluchovými vadami*. Praha: vl. n., 1994.

PROCHÁZKOVÁ, Lucie, Kateřina SAYOUD SOLÁROVÁ et al. *Speciální andragogika: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2014. ISBN 978-80-7315-254-3.

STRNADOVÁ, Věra. *Jak se úspěšně vyrovnávat se ztrátou sluchu: I. díl Náhlá ztráta sluchu*. Praha: ASNEP, 2001. ISBN 80-903-0352-8.

Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: Ministerstva vnitra, 2008, ročník 2008, částka 138, číslo 423, 6980 - 6982. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, 2015, ročník 2015, částka 37, číslo 82, 1384 - 1398. ISSN 1211-1244.

Elektronické dokumenty a ostatní

Ateliér výchovné dramatiky neslyšících. *JAMU Divadelní fakulta* [online]. Brno, c2020 [cit. 2020-04-08]. Dostupné z: <http://difa.jamu.cz/obory-a-ateliery/atelier-vychovne-dramatiky-neslysicich.html>

Besedy a kurzy. *Centrum služeb pro neslyšící a nedoslýchavé, o.p.s.* [online]. Ostrava, c2020 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.csnn.cz/sluzby/dalsi-aktivity-pro-neslysicich-a-nedoslychave-osoby/besedy>

Grades of hearing impairment. *World Health Organization* [online]. WHO, c2019 [cit. 2020-01-06]. Dostupné z: https://www.who.int/pbd/deafness/hearing_impairment_grades/en/

Historie České unie neslyšících. *Česká unie neslyšících, z.ú.* [online]. Praha, 2020 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.cun.cz/o-nas/historie-cun/>

Historie organizace. *Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s.* [online]. Praha, c2020 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.tamtam.cz/o-nas/historie-organizace/>

Jazyk a komunikace neslyšících. *Filozofická fakulta Univerzita Karlova* [online]. Praha, c2020 [cit. 2020-04-08]. Dostupné z: <https://www.ff.cuni.cz/prijimaci-rizeni/studijni-obory/bakalarske-obory/jazyky-komunikace-neslysicich/>

Kulturní akce. *Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s.* [online]. Praha, c2020 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.tamtam.cz/co-delame/kulturni-akce/>

Kurzy. *Česká unie neslyšících, z.ú.* [online]. Praha, 2020 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.cun.cz/cs/kurzy/>

Mobilní aplikace. *Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s.* [online]. Praha, c2020 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.tamtam.cz/co-delame/informacni-a-vzdelavaci-sluzby/>

Nový kochleární implantát vrací sluch. *Tiché zprávy* [online]. Praha, c2012-2020 [cit. 2020-02-20]. Dostupné z: <https://www.tichezpravy.cz/novy-kochlearni-implantat-vraci-sluch/>

O centru. *Centrum služeb pro neslyšící a nedoslýchavé, o.p.s.* [online]. Ostrava, c2020 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.csnn.cz/hp/o-centru>

Odborné poradenství. *Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s.* [online]. Praha, c2020 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.tamtam.cz/co-delame/odborne-poradenstvi/>

O nás. *Slunečnice: Centrum pro studenty se specifickými nároky* [online]. Ostrava, c2011-2020 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <http://slunecnice-ekf.vsb.cz/>

O nás. *Sdružení obrany spotřebitelů Moravy a Slezska, z. s.* [online]. Ostrava, 2020 [cit. 2020-04-15]. Dostupné z: <http://www.sos-msk.cz/zkusebni-stranka/>

O nás. *Tichý svět* [online]. Praha, 2020 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.tichysvet.cz/o-nas>

O portálu. *Idětskýsluch.cz: informační portál* [online]. Praha, c2015-2020 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.idetskysluch.cz/ostatni-clanky/o-portalu/idetskysluch-cz-kdo-jsme-3/>

Podpora studentů se specifickými potřebami Augustin. *Univerzita Hradec Králové* [online]. Hradec Králové, c2020 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/cs/univerzita-hradec-kralove/uhk/celouniverzitni-pracoviste/ipakc/augustin>

Prstová abeceda z celého světa. *Svaz neslyšících a nedoslýchavých osob v ČR, z. s.* [online]. Praha, 2020 [cit. 2020-04-15]. Dostupné z: <http://www.cds-psn.eu/index/prstova-abeceda-z-celeho-sveta>

Raná péče. *Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s.* [online]. Praha, c2020 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.tamtam.cz/co-delame/rana-pece/>

REDLICH, Karel. Co je znakový jazyk, znakovaná čeština..vysvětlení pojmů Znaková řeč, český znakový jazyk, znakovaná čeština, odezírání, psaná čeština neslyšících. *Ruce.cz* [online]. Praha, c2004 - 2017, 22/03/2007 [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/188-co-je-znakovy-jazyk-znakovana-cestina>

Rozhovor s Ivetou Melichar o Deaf group. *Tiché zprávy* [online]. Praha, c2012-2020 [cit. 2020-04-15]. Dostupné z: <https://www.tichezpravy.cz/rozhovor-s-ivetou-melichar-o-deaf-group/>

Simultánní přepis. *Česká unie neslyšících, z.ú.* [online]. Praha, 2020 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.cun.cz/cs/socialni-sluzby/simultanni-prepis/>

Sociálně aktivizační služby. *Česká unie neslyšících, z.ú.* [online]. Praha, 2020 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.cun.cz/cs/socialni-sluzby/socialne-aktivizacni-sluzby/>

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. *Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s.* [online]. Praha, c2020 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.tamtam.cz/co-delame/socialne-aktivizacni-sluzby-pro-rodiny-s-detmi/>

Sociální rehabilitace. *Tichý svět* [online]. Praha, 2020 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.tichysvet.cz/socialni-rehabilitace>

STRNADOVÁ, Věra. Desatero komunikace s osobami se sluchovým postižením. *Ruce.cz* [online]. Praha, c2004-2017, 16/10/2007 [cit. 2020-01-15]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/252-desatero-komunikace-s-osobami-se-sluchovym-postizenim>

Technologické prostředky ke kompenzaci sluchové ztráty. *Universal Learning Design Inovace interpretačních a komunikačních služeb* [online]. Brno, c2010 [cit. 2020-02-20]. Dostupné z: <https://www.teiresias.muni.cz/comin/kurz-komunikace-se-sluchove-postizenymi/technologicke-prostredky-ke-kompenzacni-sluchove-ztraty>

Úvod. *Teiresiás: Středisko pro pomoc studentů se specifickými nároky* [online]. Brno, c2000-2018 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <https://www.teiresias.muni.cz/>

Základní informace. *ELSA: Středisko pro podporu studentů se specifickými potřebami ČVÚT* [online]. Praha, c2013 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <https://www.elsa.cvut.cz/>

Seznam zkratek

CDS Tamtam	Centrum pro dětský sluch Tamtam
CSNN	Centrum služeb pro neslyšící a nedoslýchavé
ČUN	Česká unie neslyšících
ČZJ	Český znakový jazyk
MŠ	Mateřská škola

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou (bakalářskou) práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové (bakalářské) práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová (bakalářská) práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové (bakalářské) práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou (bakalářskou) práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 26.5.2020

Katřina Kovalová
jméno a příjmení studenta

Seznam příloh

Příloha 1 Dotazník pro účastníky přednášky

Příloha 2 Ukázka z přednášky (22. 1. 2020)

Příloha 3 Dotazník pro hodnotitele (recenzenty) modulu

Příloha 1 Dotazník pro účastníky přednášky

Prosím, ohodnoťte přednášku na téma Ekonomické pojmy – Finanční gramotnost známkami od 1 do 5 jako ve škole (1- výborný, 2 – chvalitebný, 3 – dobrý, 4 – dostatečný, 5 – nedostatečný), popřípadě zakroužkujete ANO nebo NE.

1. Líbila se Vám přednáška?

1 2 3 4 5

2. Jste spokojeni s přednáškou?

1 2 3 4 5

3. Byla přednáška srozumitelná?

1 2 3 4 5

4. Byla pro Vás přednáška přínosná?

ANO

NE

ČÁSTEČNĚ

5. Chtěl/a byste přednášku zopakovat?

ANO

NE

6. Chtěl/a byste přidat nějaké téma? V případě, že ANO uveďte téma.

ANO

.....

NE

7. Změnili byste něco na přednášce (např. délku, témata,...)? V případě, že ANO uveďte co.

ANO

.....

NE

Příloha 2 Ukázka z přednášky (22. 1. 2020)

Příklad na výpočet slevy na dani

Položka	Na rok (v Kč.)	Měsíčně (v Kč.)
Sleva na poplatníka	24 840	2 070
Sleva na vyživovaného manžela (68 000Kč)	24 840	-
Sleva na vyživovaného manžela ZTP/P	49 680	-
Sleva pro invalidní důchod I. a II. stupně	2 520	210
Sleva pro invalidní důchod III. stupně	5 040	420
Sleva pro držitele průkazu ZTP/P	16 140	1 345
Sleva pro studenta	4 020	335
Sleva na dítě		
• Na první dítě	15 204	1 267
• Druhé dítě	19 404	1 617
• Třetí a každé další	24 204	2 017
• Dítě s průkazem ZTP/P se sleva dvojnásobí		
Za školku	Až 14 600 ročně	-

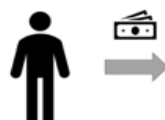
2 070 + 1 345 + 1 267 = 4 682

Příjem x Výdaj

Příjem – přijatá peněžní částka (to, co dostávám)



Výdaj – vydaná peněžní částka (to, co dávám pryč)



Rozpočet

= Seznam plánovaných příjmů a výdajů

• Sestavován na úrovni organizací, státu (státní rozpočet), rodiny nebo jednotlivce (rodinný rozpočet),...

• Druhy rozpočtů:

- Ziskový/přebytkový = příjmy vyšší než výdaje (P > V)
- Vyrovnaný = příjmy jsou stejné jako výdaje (P = V)
- Schodkový/děficitní = příjmy jsou nižší než výdaje (výdaje jsou vyšší než příjmy) (P < V)



Debetní x Kreditní karta



Debetní karta

- „elektronická peněženka“ – umožňuje vstup k penězům na běžném účtu
- Čerpám MOJE peníze, ty které mám JÁ na účtu, které jsem si tam vložil/a
- Platební karta k běžnému účtu

Kreditní karta

- Čerpání úvěru od banky
- Čerpám peníze BANKY, to co mi BANKA PŮJČÍ
- Bezúročné období – vrátím peníze bez úroků

Příloha 3 Dotazník pro hodnotitele (recenzenty) modulu

Dotazník pro hodnotitelé vzdělávacího modulu

Vážení hodnotitelé, prosím o vyplnění následujícího dotazníku týkajícího se vzdělávacího modulu.

- 1. Je vhodně zvolen cíl modulu? (Pokud ne, vysvětlete proč.)**

Ano x Ne

- 2. Jsou dobře zvoleny jednotlivé dílčí cíle? (Pokud ne, uveďte důvod.)**

Ano x Ne

- 3. Máte nějaké doporučení na přidání dalších cílů? (Pokud ano, vypište je.)**

Ano x Ne

- 4. Je délka jedné lekce/přednášky dostačující (1,5 hodiny)? (Pokud ne, navrhněte délku.)**

Ano x Ne

- 5. Je pro účastníky optimální délka výkladu (60-75 minut)? (Pokud ne, navrhněte délku.)**

Ano x Ne

- 6. Je zvolen dostatek času na diskusi (30-15 minut)? (Pokud ne, navrhněte délku.)**

Ano x Ne

- 7. Je velikost skupiny optimální? (Pokud ne, jak velkou skupinu byste zvolili a proč.)**

Ano x Ne

- 8. Je rozmezí skupiny v rámci věku dobře zvoleno? (Pokud ne, navrhněte věkové rozmezí.)**

Ano x Ne

- 9. Je dostačující střídat tlumočníky po 15 minutách? (Pokud ne, vysvětlete proč.)**

Ano x Ne

10. Myslíte si, že je lepší pokládat otázky během výkladu či po skončení jednotlivých témat? (Proč?)

Pokládat otázky i během vkladu

Pokládat otázky po tématu

11. Schází Vám nějaká témata, která považujete za vhodné přidat? Jaká?

Ano x Ne

12. Je smysluplné sestavení jednotlivých lekcí? (Pokud ne, uveďte důvod.)

Ano x Ne

13. Jsou vhodně stanoveny výstupy jednotlivých lekcí? (Pokud ne, vysvětlete proč.)

Ano x Ne

14. Jak hodnotíte obsah jednotlivých lekcí?

15. Máte nějaké doporučení ke vzdělávacímu modulu? V případě, že je Vaše odpověď Ano, uveďte, prosím, jaké.

Ano x Ne
